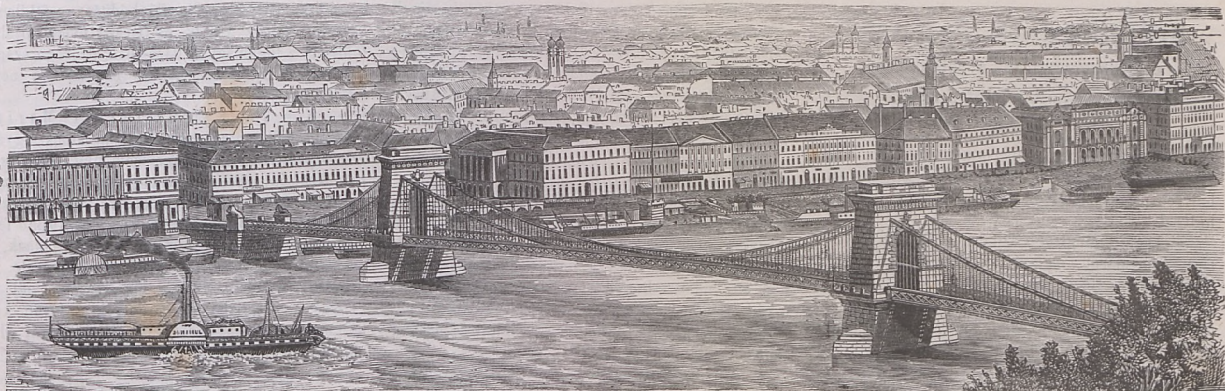

AZ ORSZÁG TÜKRÉ.

BUDAPESTI KÉPES KÖZLÖNY.

Második évfolyam.

8-dik szám.

Pest, 1863.

Marcius 10-én.

<p>Tulajdonos és felelős szerkesztő: BALÁZS SÁNDOR. Szerkesztői iroda: Sánder-utca 16-dik szám t. em.</p>	<p>Előfizetési ár: Egész évre 12 ft., félévre 6 ft., évnegyedre 3 ft. A lap megjelenik háromszor baronkint, n. m. minden hó 1., 10. és 20-kán.</p>	<p>Kiadó: BALÁZS SÁNDOR. Kiadói hivatal: Egyetem-utca 2-dik szám.</p>
--	--	--

Vannak lángelmék, melyek mindig újak maradnak. Hamvikat már rég elsöpörte a szél, de munkáik az örök ifjúság frissességével bírván, ma is olyanok, mint voltak sok idő előtt, és lesznek sok idő múlva. Ezek az ég legbecsesebb ajándokai a sokatszenvedő emberiség számára. Ilyenek Homér, Shakespeare, Dante, Rafael, Cervantes, vagy Beethoven, mely utóbbinak arcképét e lapon veszi az olvasó.

Mindenki ismeri az ő nevét és hallhatlan műveit, melyeknek égi tiszta harmoniája, gazdag hangfestései, elragadó hatalma, bájos enyeltése és eszmegazdagsága az értelmes emberek és fogékony szívek egyik fővigasza. A zeneköltő boldog; műveit nem kell fordítgatni, mint a költők alkotásait, vagy mesterségesen másolni, mint a képműveket vagy szobrászatokat; az ő költeményeik azon eredeti frissességben hangoznak északon, mint délen, a londoni Julien koncertekben, mint a lipcei „Gewandhaus”-ban, vagy mint a nemzeti muzeum dísztermében.

Zenei műveltségünknek nem kis bizonyossága: hogy nálunk Beethoven művei nagyobbára ismeretesek. Halljuk mennyei symphoniáit, ouverturjeit a philharmoniai hangversenyekben, sonatáit kitűnő művésztől, quartetteit, quintetteit a kamarai ze-

Beethoven Lajos.

nélyeken; csak pár nap előtt hangzott Egmont zenéje a nemzeti színházban, s most készülnek „Fidelio” című nagy dalművére. Csupán felsőes oratóriuma: „Krisztus az olajfák hegyén,” s 9-ik nagy symphoniája (a nagy lángelme ez óriási hatyudala) ismeretlenek még előttünk. Ezért műveiről fősülleges volna sokszor el-

mondott dolgokat ismételn; életéből is, melyet már annyian megirtak, csupán néhány fontosabb adatot kell érintenünk, azok kedvéért, kik netalán elfelejtették volna.

Beethoven 1772-ben Bonnban született, a rajnai tündérvilág ez előcsarnokában. Atyja egy ottani tenorista, ki Favolle szerint Frigyes Vilmos porosz király természetes fia volt. Beethoven már 8 éves korában pompásan hegedült, s apróbb darabokat szerzett; 13 éves korában pedig egy pár sonatát. Midőn 20 éves volt, a kölni választó fejedelem — mint udvari orgonistáját — Bécsbe küldé. Haydnhoz tanulni. Itt nőtt a zene óriásává, s Bécs büszkesége lett. A hatalmasok mindent elkövettek, hogy őt megtartsák itt magoknak. Élete vége felé az a csapás érte, hogy süket lett, s nem hallható azon műveit, melyekben egész világ gyönyörködött, csak ő maga nem. Mődingbe magányba vonult s 1827-

ben március 26-án halt meg, Pácsban. Befelezésül közöljük, mit Reichardt a német zene triumvirátusáról régebben írt. Haydn a quartetteit, eredeti kellemes természetének tiszta forrásából teremté, s ezért őszinteség és vidámságban mindig egyetlen marad. Mozart erős természetű és bővebb képzelőereje

tovább ment, s gyakorló mesterművész levén, többre becsülte a művészi alkotott munkát, s palotáját Haydnnak bájos kertii házára építette. Beethoven pedig a palotába jökor beköltözvén, öntermészetének tulajdon formájában való kifejezésére nem maradt egyéb, mint a merész toronyépítés, melynek tetejére már senki sem telet könnyen, a nélkül, hogy nyakát ne szegje." V.

Fölfedezések története

a világ kezdetétől a jelenkorig.

V. Római caesarok alatti fölfedezések.

(Folytatás).

A mongolokra s Siberia népeire nézve visszefelé halad Plinius föld- s népméje, miután azon helyre, melyet ama népek elfoglalnak, az Oцеzánt helyezi.

Annál kielégítőbb azonban a Plinius tudósítása Armeniáról, melyet oly közelről ismer, mint Kis-Ázsiát és Görögországot.

Enyire terjedtek Pliniusnak óvilágról ismeretei, melyeket a római hadjáratok igazoltak ugyan, de kiterjedésben minél kevesebbet nyertek.

Kr. u. 84. é. Agricola római hadvezér Domitian császár uralkodása alatt Britanniát meghódította, melynek szigetét körülhajózták: sőt egész Thuleig (a mostani Islandig) felhaladtak. Scotia is ismertebb lón, miután Agricola Edinburgig nyomult, s szárazföldi seregét egy hajóhad támogatta. Ezen hódítások új ismeretekkel árasztották el a római birodalmat Britannia felől.

Hadrianus császár ama híres védfalakat építtette. Severus egész Caledonián áthatolt, melylyel azonban fia egész a Hadrianus faláig felhagyott volt. A még akkor félig vad scotokat ealedonoknak nevezték, a rómaiaktól azonban picti nevet nyertek, minthogy testüket be szokták festeni. Mint szőke népfajt említik, kik a később Irlandból beköltözött schottok által legyőzték.

A briti szigetek természeti alkata úgy látszik miben sem változott azóta. K. u. 100 év körül írta Cajus Cornelius Tacitus Germaniáját s bebizonyította, hogy egy jó történetés egyszersmind jó földleirő is. Műve kitűnő jó s a földisme előhaladására nézve fontos lépésnek tekinthető.

Trajan uralkodása alatt K. u. 98—117. évig nagyszerű virágzásnak indult a birodalom. Ezen bölcs és bátor fejedelem átkelt a Dunán, s Dáciáig nyomult. Decebalus legyőzte, s hódításait a mai Magyarországra terjesztette ki, a Bánstón át egészen Szathmárig föl, onnan pedig Erdélyen át Moldváig hatolt.

A Dunán ama híres hidat verette Traján, melynek romjai maiglan is Szeverinnél láthatók. A Duna északi partjain gyarmatokat telepített, melyeket Dácia nevezett alatt római tartományá emelt.

Ezen tartomány határai, melylyel Traján birodalmát növelé, nyugotról a Tiszáig, északról a Kárpátokig, keletről pedig a Pruth folyóig terjedtek. Tehát az egész mai Bánát, Magyarországnak egy része keletről a Tiszáig, Erdély, Bukovina, Galicziának egy csúcsa, Moldvának egy része és Nagy-Olahország bele foglaltatott.

Trajan uralkodása alatt felette sokat nyert a földisme, különösen pedig Ázsiában tett hódításai által. India uralkodóinak követeli hódolattal járultak a híres uralkodóhoz. Arany korszak volt ez a hajdani időben a földismére nézve, s csupán agg kora hátrálta őt a római miveltségnek tovább terjesztésén.

Trajan a szerencse tetőfokán állott, s mi több, fel tudta fogni s méltányolni állását. Messze földön lakó népek jöttek, uralmát mintegy jőteleményt kikéreni; Armenia, Mesopotamia, Adiabene, Babylon és Ktephison meghódolt ezen uralkodónak.

Trajan örököse Hadrianus császár lett, (K. u. 117—138. évig uralkodott), kinek elve volt: a birodalom határait épségben fenntartani, de tovább nem terjeszteni; ezzel egyszersmind Róma bukását idézte elő, miután a hódítási eszmét, melyen e nagyszerű alkotmány nyugodott, megsemmisítte. A Duna hidját leromboltatta, s azzal halálúfőst adott a nagy birodalom szívének. Ezáltal a tudományokat

is megsebezé, különösen pedig a földisme háttérbe szorult.

Tagadhatatlan, hogy Róma mindenfelé terjeszté Italia miveltségét, habár arra fegyveres kézzel tört utat magának a erőszakosan tolt fel magát népek alkotójúl, a barbár népek ősi szabadságait megsemmisítette, azoknál a messze földről hivatalnól megjelent, s ekként Rómába útmutatól szolgált nekik, hogy egykor a rajtok elkövetett méltatlanságot viszonzohassák.

De térjünk vissza Hadrianusra, ki egy mivelt államban tisztelt nevet vivott ki, miután roppant terjedelmű birodalmát gyalog utazta be, s azt elég nagyak találta. Sorra beutazta mint egy védangyal Italia, Gallia, Germania, Hispania, Kis-Ázsiá, Afrika, Judaea, Arabia, Egiyptom, Mauritania, Görögország, Kappadocia és Sicilia tartományait.

Parancsára Arrion, Kappadocia helytartója a Feketetenger partjait bejárta.

A kereskedelem és művészi szorgalom Hadrianus császár tekintetétől felvillanyoztatnak, csatornákat ástak, kikötőket építettek, és a birodalom oly virágzásnak indult, a milyennek soha ezelőtt nem örvendett. Daczára utazási szenvedélyének, a kéjkedvelő császár szenvedélyes építész is volt, s így a tudományok is némileg felüdültek uralma alatt.

Appianus ugyancsak a Hadrianus uralma alatt, mint a római birodalom leirója lépett fel. Szerinte a római birodalom a nyugoti Oцеzántól a Kaukázusig és az Eufrától a keleti Oцеzánig nyult; úgy hogy keletről nyugotig az Oцеzán által vététt körül.

Ámbár a föld- s országisme sokat nyert a rómaiak által, de annak tudományos alapja hiányzik, miután a legjelebb írók e szakmában u. n. Plinius és Strabon, a mennyiségtani kiszámítást mellőzték abban, s műveikben semmi nyomára sem találhatni.

A rómaiak országutakat építettek, s az általok meghódított országokat közlekedési vonalak által át meg át fürkészték. Sőt a harcosok sem heverték a béke idején; hogy erejük edződjék s folytonos tevékenységben fenntartassék, mindenféle műutakat építettek, mely munkálatoknál gyakorta óriási akadályokat kell vala legyőzniök.

Róma középpontja volt az akkori világnak, onnan áradtak szét minden közlekedési sugarak minden irányban e világ városnak minden tartományába.

Egy ily roppant birodalom kormányzata sok és gyakori utazásokat igényelt az uralkodó részéről, épen úgy, mint az álladalmi hivatalnokoké, s minél fogva, elkerülhetlen szükség volt azon irányokat, melyek felé utazásokat teltek, lerajzolni, jelentéseket tenni, valamint hadjáratí tervekét készíteni.

Innen keltek azok az ugynevezett utijegyzékek (Itinerarium), vagyis a római birodalom mellék — és országutainak magyarázatai, melyek kétfélék voltak: irottak s lerajzoltak. Az elsőbők, melyekben csupán a nevek foglaltattak, az „Antoninus utijegyzéke” a mai napig fennmaradt, melyet a későbbi hozzátételek által megnagyobbítottak. A másodikból a „Jerusalem utijegyzék” (Itinerarium Hierosolimitanum), mely a Bordeaux és Jerusalem közötti utat mutatja, egy példány szinte a jelenkorig fennmaradt.

Sokkal inkább hasonlítottak mostani földképeinkhez a rajzolt itinerariumok, melyek már némileg a föld mikénti fekvését is eladátk. Egy ily földkép szintén a jelenkorig megmaradt, az ugynevezett „Peutinger Táblája.” annak első birtokosától Peutinger augsburgi tanácsostól elnevezve; jelenleg a bécsi udvari könyvtárban, még pedig eredetiben látható, egy a XIII. századból való másolatban.

Ezen állapotban volt a római birodalom ránk maradt földismére.

Az Eratosthenes és a jeles Hipparchos művei majd mind elveszték.

Egy nemzet sem ügyelt annyira a csillagzatokra, mint a rómaiak, miután minden tanácstagnak jogában állott az eget vizsgálni, és ezen vizsgáltnak pusztá jelentésére is szétosztatták a gyűléseket, a legsürgősök ügyeket elhalasztották, sőt e miatt Róma egy nap kormány nélkül is maradt. Ide

járult még, hogy az örök város fölött mindig derült ég ragyogott, s a hét domb, melyen épült, a legalkalmas pontok gyanánt szolgált, melyekről a csillagos eget szemlélni lehetett.

Ezen a csillagászatra nézve oly kedvező körülmények mellett is a tudományok eme királynéját épen Róma nem karolta fel, s mai napig sem talált ápolásra; ezen a hajdani népek előtt oly becses tudományt, s az ujjaknak büszkeségét Róma félreismerte. Ez az oka, miért volt oly kevés jőtekmény hatással Rómának világhódítása a földismére nézve; csupán a hely- és tájrajz nyert általa; a földisme a tudományok hazájában, Görögországban lett valódi ápolásra, hol az nagykorúvá neveltetett.

K. u. 150. é. körül a Tyrusi Marinus volt ama halhatatlan nagy szellem, kinek agyában ama magas zstos eszme fogamzott meg, hogy az országokat és városokat a megállapított hossz- és szélesség-fokok szerint határozza meg. Egyszersmind azon jó tulajdonsággal bírt ama kitűnő férő, hogy rendszerét nem tartotta csalhatatlannak, hanem azon mindig javított s előre haladt vele. Kiadásának második táblája tökéletesebb volt mint az első, s csak halálával hullott ki az irón kezéből, melylyel a nagy szelleme által sejtett világalkotmányt rajzoló.

VI. Ptolomaeus, a földirő.

Az irónt, melyet a Tyrusi Marinus eljétt, — K. u. 138—161. é. egyiptomi Claudius Ptolomaeus, a földirő, melléknévvel az isteni vette fel. Claudius Ptolomaeus Egiyptomban Pelusium városában született, s folytonosan Alexandriában tartózkodása miatt Alexandriának is nevezték. Alexandriába őt az a nagyszerű könyvtár vonzotta, mely még folyvást kitűnő jó állapotban volt, s melynek maradványai még nagy mennyiségben találtak. Ámbár Alexandriának a rómaiak általi bevétele alkalmával e világhírű könyvtár nagyobb része lángok martalékja lón, s mintegy 400,000 darab könyv megsemmisült benne; mindamellett a kisebb 300,000 darabból álló könyvtár épségben maradt, s alexandriai tudósok rendelkezése alatt állott.

Elegendő segéd eszközökkel ellátva, azon eszme villant fel a Ptolomaeus lelkében, hogy egy földismét írjon, melyben minden elődjének hibáit ki legyenek javítva. Ó a valódi alapfogalmat tisztán felfogta, t. i. hogy a földleirési munkálatoknál biztos haladásra szükséges, hogy a határozott csillagászati vizsgálatok tüzesessen alapul, a többi pontok pedig ezen alapok szerint számítottassanak ki, úgy, hogy azokhoz legyenek alkalmazva.

Ptolomaeus mindent megtett a mennyi segédeszközök s azon korszak tenni engedtek.

Ha a Ptolomaeus művei most, midőn a csillagászat tudománya oly nagy előhaladást tett, vizsgálat alá vételnének, azokban természetesen hiányokat lehetne találni, miután azon korban mind az ahhoz megkívántó eszközök, mind a számításmód tökéletlenek voltak. Ellenben, ha azon szempontból bíráljuk meg műveit, hogy mily éles tapintattal szerkesztette azokat, s mennyi akadályokat kellett legyőznie: bámulni kell valódi egyiptomi türelmét, s a halhatatlanság babóráját el nem vitázhatni őle.

Ptolomaeus a délköröket nem görbére húzta, miként Eratosthenes, hanem azokat nagy pontossággal tudta kivinni. Eratosthenes délvonala Syenén, Alexandrián és Rhoduson ment keresztül; ezen hibás fölfogást helyre igazította Ptolomaeus, s a szélesség-fokoknak majdnem tökéletes kiszámítását érte el. melyek az újabb korban is csak igen keveset térnek el a valódiságtól.

A hosszúságok kiszámítása azonban nem oly sikeres volt, melyeket csak a helyre távolagsága szerint tudni képes előadni, s a fokoknak 600 helyett 500 stadiumra való számításí öszveköltetéséből az következett, hogy a hosszúsági fokok rövidnek lettek.

A ki azonban tudja, mily nehéz a hosszúság fokokat jelenleg is kiszámítani: nem fogja ezen hajdani csillagásznak szemére lobbantani, hogy többet nem tudott, mint mennyit tudhatott volna.

(Folytatása köv.)

POTEMKIN ÖDÖN.

Milton.

Villemain után.

(Vége).

Annyi azonban bizonyos, hogy Milton, ki tehetségét roppant olvasottsággal párosította, költeményeibe gyakran vegyít utánzókat és visszaemlékezéseket. A mit Homérnál a természet tárgyak különös ismeretének mondanak, azt Milton már könyvekből vette, melyekből gyakran minden meggondolás és izlés nélkül merít. Mindezek dacára ő teremtő lángész maradt. Az emberi eszmék ugyanis oly kevéssé változatosak, hogy az eredetiség többnyire csak annak szerencsés kifejezésében és élénk érzetében áll, a mit már mások előtte gondoltak és éreztek. Azt sem kell elfelednünk, hogy a Milton által választott tárgy sokaknak kedves foglalkozást nyújtott azon időben midőn a vallási és politikai puritanismus örökös célzatok iránypontjává tették azt. A latin költők kik a collegiumokban és zárdákban gyakorlák magokat, a szent szövegnek adták az elsőséget. S bár arról Grotius és Taubmannus Milton előtt nagyrészen letörlek is a varázst, mindazáltal a nagy költőnek nem kevésbé kizárólagos diadalát képezi e tárgy, melyet ő egészen átérteni és sajátjává tenni iparkodott, ép annyit nyervén szépségben és újdonságban az az ő kezei alatt, mint a milyen közönséges és elcsépejt volt eddig.

Ily szempontból, tekintve a tárgya a legnagyobb részben, mit valaha költői képzelet választhatott: első jellege, hogy nem egy család vagy nép, hanem az egész emberiiség érdekeltiségét kelti fel; a nagyság oly neme ez, melyhez hasonlót semmi más költői műben nem találhatni. Adissonnak nincs igaza, midőn Miltont Aristotelés szabályai szerint akarja méltányolni. Mert az, mi az Elveszett paradicsomot egyedülívé teszi, a minden ismert példányképhez hasonlatosság hiányában áll. Míg más költemények csodákon vagy más történeti mondatok alapjának, addig Milton költeménye egy perczre sem hágia át a keresztényen hit széles határait. Ha megengedjük is, hogy a költő ismerősül a csodás világ fényével és árnyával, de másrésről mindazt mi elmond, képzelete teremtő és tartja fenn. Elméjének magasztos műve e tekintetben hasonlít ahoz, mit a sátn fanaticus repüléséről a semmisség úrében ő maga oly elragadólag leír. De veszélyes fellengése gyakran súlyos és kicsapongásba megy át. Az Elveszett paradicsom dalnokának hibái nagyok. De azokat nem abban kell keresni, mintha Milton szeretné azon aljas és féktelen kitételeket, melyek Shakespeareben annyira bősztok. Tudós és vallásos muszáj a rossz izlések inkább ellenkező túlságába esik. Shakespeare lángesz tudatában büszke tudatlanságára. Mellőzi azon szabályokat és tényeket, melyeket nem ismer s annál újabbnak tűnik föl, minél műveltebb. Milton ellenben a tanulmányok és emlékek hálmazából meríti eredetiségét. Ő annál újabb, minél inkább élesíti ismeretekben gazdag elméjét tanulmányok által. De e bőséghez gyakran visszaesés járul; mert a bizarr és fölösleges megjegyzések, a földrazi és mythologiai részletezések, a viták, az izetlen tréfák, a műszavak halmaza s a nehé előforduló köznapiasság elhomályosítja Milton lángelméjét s csökkentik ama büvös varázst, mit nagyszerű műve előzőre reánk gyakorol.

Barmint itéljen is a derék Addison: a demonok a régből kicsinyűvé törpítésének eszméje, hogy kényelmesen ülhesseken a pokoli parlament egy helyében, mindig nevetéges eszme marad és a „Bűn és Halál” félelmes rajzában több része van a borzasztóan, mint a lángésznek. A Halál, mely felemeli frjét, hogy a jövendő holttesteket szölgöly, a szölgöly szölgölyével tulterhelte angol szörnykép. Az égre ágyukat irányzó föllázadt angyalok, az isten compassal kezében, hogy megszabja a világegyetem határait, az ördögök, kik kigyökká változnak, hogy az urra sziszeghesseken: inakbszeszélyes mint nagyszerű teremtmények. Azt ép úgy el kell ismerni, hogy Milton az istent magasztos nyelven beszélgetti, miként azt, hogy gyakran hitészileg feszegzet. Végre s ez a legnagyobb hiba, e költemény, melyben csak két valódi személy s egyetlen emberi esemény fordul elő, e költemény melynek a lángész ereje oly nagy kiterjedést tudott adni, a tizedik énekél, az első ember engedtlensége után egyszerre bevégződik s e két utolsó könyv nem egyéb — bár meglepő kivétel, — de mégis fúraszto szónoklatnál.

Az angol költőnél talán még az is hiányzott, mi csupán Görögország és Italia szerencsés tehetségeinek adatott meg s mi azon derűs, tiszta égholhoz hasonlított, mely őket környezte. Kezeiben talán, az észak borús ege alatt leereszkedett héber lant, szomorubb, süketeb hangot adott volna. És mégis mily fény, mennyi

keleti költészet, csillog keresztül e fellegeken! Sokszor csodálkozunk már azon, hogy oly büszke és rideg szellem ily kecses rajzolatokban miként tündökölhett. De a gyöngéd és borzasztó képek e vegyülete nem csak egyedül Miltonnál található fel. Jellege ez minden költői lelkesedésnek; forrása az érdeknek és változatoságnak. Homertől Danteig, s Tassottól Racineig minden valódi költői szellem használta e különböző színeket. De valmint az ellentétek élesebben soha nem voltak festve, úgy a költői művészet sem kellett még nagyobb csodálkozást.

Egyébiránt Milton nem éden leírásért érdemelte ki csodálkozásunkat. Ugy látszik, hogy képei nem azért vázolnak a természet után, hogy később a képzelet által eszményitessenek: o a könyvek után ír. Emlékezete ezáltal inkább akadályozza mint segíti őt. Előtte a gyönyörűs éden Henna völgye, Proserpina könnyeinek tanuja, melynek minden díszét ő-kori költészet virágai képezik. De Adam és Éva, az ő gyenge csaknem isteni természetűk, szerelmük, mely ártatlanságuk egy részét képezi, érzelmeik s szavaik kimondhatlan újdonsága — egészen az angol költő alkotása. Az epikai musa ehhez hasonlót még nem teremtett. Daczára Virgil lángelméjének s a könnyeknek, melyekkel St. Ágost vádolja magát, a haldokló Didó nem hasonlítható megtható és szűzes képhez. Ama házáséleti szeretet, melyet Homer rajzol, meg sem közelíti ezen mennyei tisztaságot. Itt erény maga a szenvedély s a gyönyör, úgy tetszik, azon égi javak egyike, melyeket az ember elvesztett.

Milton, ismervé az ilyen képekhez csatlakozó csodás kecsket változatosá tenni kiegészíteni tudta az anyuyira csodásan egyszerű dráma jelenetét. Ő nem elégzik meg azzal, hogy e két új teremtményt szépségük teljes fényében s ártatlan gyengédségükben felmutassa, nem elégzik meg azzal, hogy a tisztaság és údv ezen képt egy láthatatlan tanú ellentéte által kiemelje, ki feltékény azon boldogságra, melyet földelni akar s mely által csaknem lefégyverzetetik. E kecses és naiv színek után az égi harc fonséges és óriás képeit s a teremtés nagyszerű rajzait adván, a költő ama szavaiban, melyeket az első ember Raphael angyalhoz intéz, lefesti Adamot és Évát, hogy a mint a teremtő kezéből kijöttek; gyengén leplezi föl az elbűvölt képzelet előtt azon első szerelmet, mely egyszerre született az étellel s vallásos gonddal örzi az eltűnő kizűlése mennyei boldogságot. Költeményeinek végzetes kimenetle még más képeket is teremtett vele, melyek fonségesek, mint az ártatlanság s meghalóan kellemesek, mint a gyöngédséggel szövetkező szépség. Szemévélyesség tekintetében a bűnös Éva fiájdalmát s a két házásfél néma bocsánatát mi sem mulja felül. Azt mondják, hogy a költő e jelenetben éltenek egyik mozzanatát első nevelői kikéklését írta le. Lángeszének a kiállott szenvedélyeknél mi sem költsónözhetett több ibletet.

Milton egyébiránt önmagára és szerencsétlenségire gyakran világotan is cölöz: a napra való hivatkozása, melyet szemei több nem láthatnak, kérelme Urnához, hogy látogassa meg őt egy, elnyugott magányában, hogy adjon a világtalan dalaisa ibletet s végül azon költői részlet, melyben magáról úgy beszél, mint ki elviselhetlen állapotra és rossz nyelvek közé jutott, vész és sötétség által környezetik, s ki magányában Orpheus sorsától rettené — az Elveszett paradicsom legnagyobb szépségeit képezik s melyek által e mindig eszményi mű mindinkább megközelíti természetünket. Az nem áll, hogy Milton a természetföltölli lények alkotásában lángelmű mélységet nem tanusított s beszédekbe s a képzeletre meggyözölge ható csodálatos ékeszölést s hűséget nem adott volna. A sátn valóban remek műve a költői feltalálásnak. Benne a pokoli düh, a lelkiismeret furdalását nem ismerő kétségbeesés, a rossznak szeretete, s a álnokság, a pokoli lélek e végső vonása, a magasztos és borzasztó fonséges látványát képezik.

Bármely csekély érdeket gerjesztene is a többi phantasticus lény, melyeket Milton képezte rajzol, ezen alakok, mint egy-egy szenvedély vagy bűn jellegei remek allegoriák s Boileau Miltonra oly jól alkalmazható szavainak:

Et quel objet ennuá presenter aux yeux,

Que le diable toujours burlant contre les cieus

ellenére, be kell vallani, hogy pokoli beszédeikben a költői kifejezés az erő oly magas fokára van emelve, hogy hozzá egy nyelv sem hasonlítható. Egy kitűnő író azzal vádolja Miltont, hogy nem hű képét adta a pokolnak, midőn viszályt és pártoskodást dobott a föllázadt angyalok közre, épen, mint Klopstock gyönyörű Messiásában.

Az angol költő tervében már épen a bűn egysége a legretentőbb, mely növeli azon hely iszonyatoságát, melyben a bűn születet. Milton közelében áll e núvelleskönek, kik vérel áztatták Anglia földét: látta e maacs, phantasticus mély gyűlöletben egyesült szellemeket, látta őket s emléük örökre leikébe véssótt, gyakran akaratanul is maga elő idezé képeiket s a félelmes rajzokba mindenüvé beszötte ádázságukat s rémteiteket.

Azon forrás különben, melyből merítve, költőnk lángeszé a poklot festé, az emberi képzelet legbámulatosabb erejében áll. Egy angol ítész mondá, hogy Milton ismerte tehetségét, oly tárgyat választván, melynél a szellem sohasem merhet eléggé sokat, s hol a túlzás lehetetlen. Valóban, az első énekekben megnyilni látjuk az örvényt, s a sötétségben keresztül a lángok flótt egy arkangyal vakító fényében jelen meg a sátn. Költő erejét még nem kísérle meg ily nagyszerű költeményen. Az egész első éneket páratlan magasztosság lengi át, mi az ékeszölés és a párbeszéd változatosága által a másodikkban is fellelhető. Még meghatóbb a sátn utazásának leírása achaszon keresztül, mely méltán azon helyek egyike, hol az emberi nyelv hatalmas a legmegrendítőbben nyilatkozik. Lelkesedése azonban legmagasabb fokát ottan éri el, midőn az édenhez közeledik; itt a költő tüze egészen megfúszul, a nélkül azonban, hogy erejéből valamit vesztené, sőt szelid fényt áraszt maga körül.

Ha a költemény többi része az első öt énekhez hasonlítana, ha azon lelkesedés heviténé mindig a költőt, úgy az Elveszett paradicsom a képzelet legmagasztosabb műve volna. De még így is, bár a mű vége felé némi hosszadalmasság s unalmasság vehető észre, a szépség oly neme tündöklök azon, mely minden hibát eltakar, ez a fonség. Homer óta nem volt költő, ki a valódi magasztosnál nálánál jobban ismerle volna, álljon bár az akár nagyszerű, vagyó képekben, akár a nagyság és egyszerűség csodás gyűlöletében. A szent könyvek Miltonnak kétségenkívül bő és könnyű forrásul szolgáltak, de az abból átkölcsönöztek inkább lelkesíték mint gazdagítók őt, s látni való, hogy szelleme mintegy ösztönyszerűleg fordul a nagyszerű és fonséges felé. Miként a styl semmiképen nem választható el az író szellemétől, aké Milton irányának különböző jellegét is azonnal fel lehet ismerni: irányuk merész, új, méltóságos, teljes, s tulcsapongásában is költői, néha a szélsőség egyszerű, máskor bizarr, nehézkes és prosai. A régi kifejezések keresettség, a héber és görög fordulatok utánzása ódon, ünnepléyes hangot kölcsönöz neki, mi oly jól illik a szentelt bárd lelkesedéséhez. A nyelvtani szabályokon gyakran sértést követ el. Nyelvének, az Addison, meghajlott lángeszé alatt; Johnson pedig azt állítja, hogy az idegen nyelvsajátságok keverékből, melyeket használ, a bábeli nyelvy nemé alkot. Mindazonáltal látjuk, hogy irányja a lángeszű költőé, utánozhatlan erőlyű kitételekben bővelkedik s bár sok kitejézés idegen nyelvekhez idomít az angol nyelvet, mely nagyobb díszben és erőben még sehosem jelent meg, mindig tiszteltemben tartja.

A régi nyelvek ezen befolyása Milton verselésében is érehető s nem csupán a rim mellözése, e szabadság által, mit az angol vers mértékessége és üteme kárpótul, hanem főleg a felfüggesztett vágat, a szavak szétzörzése, a hosszú kórmondatok s a gorog vagy latin versekben alkalmazott menet miatt is. E sajátosságokat ő a tárgy kedvéért használta s a rim hiánya, miért Pope vádolja, a költeménynek még büszkébb és szabadabb menetet kölcsönöz. Az angolok dicserik hangzatosabbát s verseiben feltűnő azon gond, melyet az angol nyelv durvaságának olasz eredetű szavak általi mérséklésére — fordít. Egy angol bírálat*) azzal vádolja, hogy nála gyakran hiányzik ama valódi harmonia, mely az eszmék jellemét hangokban adja vissza, s a mely, mondhatni, a gondolat hangsúlyát képezi. E bírálat azon kitűnő hely lassu rithmusát idezi, hol a költő a sátn általalakulását írja le, midőn az egyszerre észreveszi a fénylő ég angyalát. De nem a költő mely tapintatára kell-e itten is ismernünk, ki épen a melodia tökéletlensége által akarja festeni azon buzog tettetést, melyet leír?

Mindazáltal az Elveszett paradicsomban néhol a kimerültség és hanyagság nyomait lehet érezni, s ezek magzatai hatják meg azon mellékes hibákat is, melyek felől idegen jogosan nem ítélték. A vak és szerencsétlen költő nem minden ok nélkül panaszkodik, hogy az éghajlat és az évek ridegsege elszíbbaszták. Nagyszerű művét későn kezdé el, sietett befejezésén s

*) The Rambler, V. 3.

midőn az ihlet hiányzott nála, verseit, amelyekkel százada ugy is keveset gondolt, elejtette.

Milton élettörténetét angolul a költő unokaöccse Philips, s a jeles Johnson, legujabban pedig Hailey írta meg. Miraleaunak is tulajdonítanak egy életrajtot Miltonról minden alap nélkül, mely 1791-ben jött ki, de a mely azonban nem egyéb, mint demagóg pamphlet s a királygyilkosság gyengén leplezett dicsőítése. Szerző e művében töredékesen Milton politikai értekezéseit fordította le, miket csodálatraemlétként tart, de a melyek azonban a styl pedantsága s az észleletek gyakori ferdesége mellett is férfias, erőteljes irányukért figyelmet érdemelnek. Minden áron azt akarják elhitetni, hogy a daczos és szenvedélyes szellem, mely azokat írta, lett az Elveszett paradicsom dicső alkotójává. De az utókör ezen értekezéseket méltán elfeledte, Milont csak költeményében keresi, mely örök disze marad az emberi szellemnek. Milton művei között Állampapírok czím alatt több diplomatiái levél is található, melyeket ő még mint a parlament és védnökség titoknokja szedett össze; s ámbár levelezései nem tartalmaznak egyebet szokásos bár szép latinsággal írt hivatalos hazugságoknál — mégis birnak némi történeti érdekekkel s ismertetésére szolgálnak azon elbizakodott morészságnak és tevékenységnek, mely Cromwell kényuralmát jellemzi.

SZANA TAMÁS.

A keresztények üldöztetése, Nero római császár által. (64. Kr. u.)

Nero — római császár — uralkodásának tizedik esztendejében rompai tűzveszély ütött ki a nagy világárosban, Rómában, melynek ezen időtájt nem lehetett egy milliónál kevesebb lakossága. A tűz-veszély a város egyik völgykerületében kezdődött, mely nagyobbára tömjén- és olajárusok által volt lakva. A szél megragadta a lángokat, és a szűk utcákon át gyorsan fölkergette azokat a völgyből, a magasokon álló paloták tetéjére. Minden ellótsi kísérlet hasztalan volt; mert a tűz sebesen nyargalt előre, és ha valahol nagy önfeszítéssel el is olgották, hátuk mögött újra kitört az oltóknak, midőn ezek tovaemtek. Nero császár a tűz kezdetével Antiumban mulatott, honnét elég jókor érkezett meg, hogy saját palotáját füsttől és tűzától elborítva szemlélhesse. Miután számtalan, a terjedő lángoknak utjában eső háztetőzetet nagy fáradságos erőfeszítéssel előre lepusztítottak, vagy hogy a tűz semmit sem talál már közelben, fölemészteni valót, végre megszünt pusztítani a rakoncztalan elem, a hatodik napon. Róma tizennégy kerületre volt osztva; ezek közül négy szeretlen maradt, három egyenlővé tétetett a földszínel, hétben még lehet látni egyegy fenálló füstös falat. Ezer, meg ezer ember feküdt lakhely nélkül, az utcákon éhezve, szomjazva; sokan közülök mindenüket elveszték. E nagy szükségben a császár a közeli városokból élelmi szereket hozatott, és azokat a leégettek közt olcsó áron árultatta. Megnyitotta számukra az állampéletek és saját kertjeit, s azokban deszkasátorokat szegesztett össze lánycukorral; egyáltalában a hatalomnak minden eszközet igénybe látszott venni, hogy a szerencsétlenek inségén nyhiitsen.

Hanem a császár mindezen jótette sötét hallgatás által lett fogadva, mert egy fekete gyanu árasztá el a kedélyeket, és gyűlölettel töltö meg azokat, a császár ellen. Azon hir terjedt el a népsokaságban, hogy a császár, a tűzvesz legnagyob dühöngése közben házi színházba lépett, és ott udvari kegyenczei előtt „Trója pusztulását” énekelte lant kísérettel, hogy Virgilius költeményének szépségeit minél élethibben felfoghassa. Ezután ismételve kitört a tűzvesz, és pedig ezáltal Tigelinusnak, a kegyetlen császár egyik legelvetemültebb udvaroncának palotájában. Néhány magán lakház is áldozatul esett ugyan ezen új égésnek, de sokkal több isten-templom és nyilvános épület dőlt annak következtében össze. E második tűzkitörés új táplálékot szolgáltatott a császár ellen elterjedt általános gyanakodásnak; e gyanu nem szorított pusztán azon visszatartott, de általános osztott szemrehányásra, miszerint a császárnak a római nép legborzasztóbb inségére van szüksége, hogy egy költő műben kedve szerint gyonyörködhesék; hanem egyenesen azzal vádolták őt, hogy ő e czéla határozottan akarta a tűz kitörését, sőt hogy azt személyesen gyújtá ki. Még erősebb támaszt

nyert e gyanu és vád azon buzgalomban, melyet a császár minden erővel kifejtett, hogy az elégett Rómát sokkal szebb, fényesebb és nagyobbyszerű városá építse fel újból: „a régi faépítésű Róma nem tetszett neki, újat akart ő építeni magának, köbbl és márványból.” A közönséges emberi természet valóban visszaborzad ily vérlázító bünténytől; de mitől rettenhetett volna vissza azon ember, ki a természet legszentebb kötelekeit lábbal taposta; az volt e nagyobb merény tőle, hogy édes anyját megölte, vagy hogy a világ legelső városát felgyújtotta, csakhogy a közönséges élveken már eltempult lelkének egy eddig még hallatlan új csiklandozás által újonúj élet szerezen, és gyönyörűbb várost építsen? Így gondolkodtak a rómaiak. Azonban, hogy minden oldalról hű tolmácsolói legyünk a történelmi igazságnak, meg kell jegyeznünk azt is, miszerint az ezen eseményekhez legközelebbi és legigazabb történelméről, Tacitus, csak mint hirt említi fel (a nélkül, hogy a hir apossága vagy aaptalansága fölött itéletet mondana), hogy Rómát maga Nero gyújtotta fel; a későbbi Sueton, megerősítvén e hirt, azt hihetőnek állítja; és csak a még későbbi Dio Cassius említi azt fel, mint valóságos tény. Az utóbbi időkorá óta nem is igen volt eset, hogy ezen történelmi adat valóságát valaki kétségbe vonta volna.

A császár előtt sem maradtott egészen titokban e hir; igyekezett is, hogy a közvéleménynek ezen gyanakodását eltörölje. Vulcanusnak, Ceresnek és Proserpinának áldozatokat mutatott be. Megkérdezette a Sibylla könyveket Róma orakulumait, hogy mit kell még egyebetenni, az istenek kiengetése végett. Mindenféle istentisztelet lett elrendelve. Azonban sem császári bőkezűség, sem áldozatok, sem tömjénfüst nem bírták eloszlatni a sötét gyanut. A császár találalékony esze most új módszerhez nyult, hogy egyrészt magának új élvezetel szerezen, másrészt pedig a közvéleményt más irányba terelje, a keresztvények ellen fordítá haragját. Halljuk erre nézve a következő különös tudósítást a különben annyira alapos Tacitustól:

„Nero, hogy a gyanut magáról elhárítsa, a keresztvényekre fordítá azt, kiket a nép, tetek miatt, gyűlölt, s kiknek fejére ő a legkeresettebb büntetésnemeket szemelte ki. A keresztvény név első megalapítója, Tiberius császár idejében, Pontius Pilatus helytartó itéleté következtében halállal lakott. Ez által az utálatos tévhit tovább terjedésének pillanatra eléje vétetett; hanem megint kitört, és nemcsak Júdeában, hol ezen gonoszság kezdetét vette, hanem magában Rómában is, hol annak minden utálatossága és szörnyősége központossult, és tiszteltetésre talált. Az először elfogottak bevalották, hogy a keresztvények gyülekezete tartoznak. Ezeknek jelentésére aztán társaik közül nagy számmal elfogattak, kik egyébiránt nem annyira Róma felgyújtásában, mint az emberi nem ellen való egyetemes gyűlöletben találtak bűnösöknek. Halál lett sorsuk; hanem Nero ezt mulatsággal kötötte össze: némelyek közülök vadállatok bőrébe varrattak be, és kutyáktól üldözetve és szétlöpve haltak meg; mások keresztre feszítettek, szurok vagy egyéb gyulókony anyaggal bevonatván, az est lezállatok lámpákul gyujtattak meg. Ezen látványosságok nézésére Nero vendégeket hívott meg, és gyakran azzal emelte a mulatságot, hogy kocsisruhában a nép közelé keveredett, vagy lovakat hajtott. Ennek következtében a keresztvények iránt, jölehet azok gondolkozásuk miatt megérdemelték a halált, általános részvét támadt, mert mindenki tudta, hogy azok nem annyira az állam jöleté érdekében, mint egyetlenegy ember kegyetlenségének lettek feláldozva.”

Igy ir nekünk a római Tacitus. De miképen lehetséges, hogy ezen, különben hiteltérdemlő írónak oly vélekedése lett legyen a keresztvényekről, mint a milyen a főnnebi sorokban fölismertel? Sokan kérdezhetik ezt, és pedig valóban joggal; mert első tekintetre látnivaló, hogy Tacitus a keresztvényes tanait és annak követőit egyáltalában nem ismerté. Egészen másoképen ítélt kortársa, Plinius. Ámbár korántsem rokonszenvezett a keresztvényekkel, az sem ő Trajan császárnak helytartója volt Ázsia egyrésztében. Uralkodója parancsára közelebbről tanulmányozván a keresztvények szövetségét, következő jelentést ír: „Minden bűnük vallomásuk szerint abban áll, hogy napfelkölkor

összejönek, és Krisztusnak, mint valami istennek tisztelőre, énekeket zengnek. Azután egymásközt valami ünnepléses szertartással megesküsznek, nem valami rosszra, hanem ellenkezőleg arra, hogy semmiféle tolvajlást, rablást, házasságtörést nem követnek el, hogy szavukat nem szegik, és hogy a rájuk bízott vagyont visszadják. Istentiszteelő ünneplőiknek ilyetén végrehajlása után szétoszolnak, és megint összejönnek közös étkezésre. — En semmi rosszat nem találtam náluk, fejezi be értesítését Plinius, mint fonák és szerfölött babonás hitüket.”

Legalább is ennyire kedvező véleményt szerkezhetett volna magának a keresztvényekről Tacitus is, ha közelebbről vizsgálta volna azok szokásait és istentiszteleti módját; hanem ő a tömegnek a keresztvények ellen való előítéleteit alaposul fogadta el, ebből erednek azok elleni kemény szavai. A pogányok ezen előítéleteinek különféle okai voltak. Náluk minden fa, forrás, cselekvés, stb. egy egy külön isten felügyelete és oltalma alá volt helyezve, kiknek ünnepek és játék általi tisztelésevel egész életük át-meg-át volt szöve; ennél fogva nem bírták felfogni a hitet egy mindentitőz isten iránt, ki minden időnek és térnek föléje van emelkedve, ki nem lakik emberkezek által rakott templomokban és kinek semire sincs szüksége. Ezért iszonyodott el Pompejus hadvezér is a zsidók istentelensége fölött, mint ő nevezé, midőn a jerusalemi templom szentélyébe törve, hiába kerestel valami bálványképet. De a zsidóknak legalább volt mégis templomuk, mint egy különös lakhely Istenuk számára, hova egyszer egy esztendőben imádság végett megjelenni tartoztak, hanem a keresztvényeknek gyakran templomuk sem volt, és elégnek tartották valamelyik vértanujuk sirja fölött összejönni. Ezért lettek terhelve a legsúlyosabb vádakkal a keresztvények, mint a kik önkényt kizárták magukat az istenek tiszteléséből, kiknek oltalma alatt a római birodalom állt; a szó legszigorubb értelmében istenteléneknek neveztek őket. Ezen egy vádból számtalan más folyt; mert a ki egyáltalában istentelen, az embereket sem szeretheti. Idejárult még, hogy a keresztvények, háborgattatás és megszenstelenítettéstől való félelmükben, titkosan szokták megtartani istentiszteelő ünneplőiket, ennél fogva mind felidéztek maguk ellen azon vádakat, melyek a titkos összejövetelekkel mindig és majdnem elmellőzhetlenösszefüggésben állnak. A keresztvény hit egyéniségei sem keltettek valami különös tisztelést maguk iránt a tömegben. Akkor még betűszerint igaz volt Krisztus mondása: „A szegényeknek hirditetik az evangélium.” Fényit, tisztelést, gazdagságot nem lehetett ekkor a keresztvény hitben szerezni, ezért a keresztvények sokkal nagyobb többsége rabslögből, és szegény elnyomott emberkekből állt, és gyakran tették a pogány üldözők azon szemrehányást, a mely egyizben már Jerusalemben is hallható volt, miszerint az előkelő és tisztelt emberek közül senki sem hisz az új vallásban. Végre még abban is jelentékeny indoka feküdt a keresztvények ellen való gyűlölségnek, hogy nem igen bírták őket a zsidóktól megkülömböztetni. A zsidók vallása a római törvények értelmében licita confessio, megengedett vallás volt ugyan, mindazáltal azon ellenszenv, mely ezen népet, szívós nyakassága és elkülönökődése miatt minden időben a föld legtávolabb eső vidékeire is elkísérte, már akkor bőven elegendő számukra a pogány romaiak részéről, és kiterjedt a keresztvényekre is, kiket velük oly könnyen összetévesztettek. Mert azon időtájt sokan a keresztvények közül még erősen ragaszkodtak a zsidó szokások megtartásához.

Ez az összetévesztés azonban csak addig jöhetett elő, a míg a keresztvények kis számmal voltak; és valóban Tacitus történetírónak, — ki Nero után legalább negyven esztendő múlva írta meg munkáját, — e részbeni járatlanságából azon végkövetkeztetés lehet vonni, hogy összesen sem sokan lehettek. Nero keresztvényüldözése csak Itómára szorítottott, hanem mely benyomással volt a kedélyekre.

Minden időben megvolt az emberek egy nagy részében azon vaklitt, hogy egyes, világrázó cselekvőségű férfiak nem haltak meg, hanem valahova elrejtőkódve ismét eljöveteleik pillanatára várnak. Így gondolták a középkorban a németek, hogy a meghalt Nagy-Károly újra megjelenik — köztük. Ugyanazon hir volt II. Fridrikról s utóbb Barbarosáról; sőt még a mi századunkban is ismétlődött

Titkos menyasszony.

e hit Napoleonra nézve. Így történt Neroval is. Midőn négy év múlva az említett üldözés után életének önzéleg véget vetett, a nép egy része bizalmatlansággal vette e hírt s azon

hit keletkezett, hogy megint vissza fog ő jőni, elfoglalandja a világbirodalom trónját, és megboszulja magát ellenségein. Még határozottabbá képzék e hitet a keresztyének: Nero, ugymond, az

Eufrates mögé vonult vissza, honnét mint Antikrisztus fog visszatérni, hogy Rómának elkezdett szétpusztítását bevégezze, s hogy a keresztyénséggel a halálharcot megvíja:

Titkos menyasszony.

Végig fekszik a veréfény
A batéron,
Enyhe szél se leng a messze
Pusztaságon.

Csenlesebb már a temető
Se lehetne,
Ha a távolban egy lovas
Nem sietne.

Vissza-visszatekint, — sóhajt —
Csak úgy halad . . .
„Ne busulj! hiszen a szívem
Nálad maradt.“

„Mire selyem jegyszalagom
Felkötöheted,
Isten engem úgy segítjen,
Nálad leszek!“

A barna lány a szalagot
Végig bontja,
S úgy elmélyed, mintha volna
Nagyobb gondja;

Ugy elmélyed . . . töprekodik,
„Hátha mégis . . .“
Nem meri soká folytatni
Tovább . . . végig . . .

Hogy nyílt fel patyolat inge?!
Hogy kebele!?!
Felnýtá a nap sugara
És melege.

LAUKA GUSZTÁV

Az orosz életből.

Hogy közelebbről megítélhessük a méltathassuk azon fontos szerepét, melyet a nagy orosz birodalom, az európai közügyek intézésében, kivált Lengyelország első felosztása óta, játszik: nem lesz felesleges egy-két futó pillantást vetnünk ezen roppant kiterjedésű állam magánéletére s feltüntetni — habár töredékes vonásokban is, — népe jellemét, rendjét, közigazgatási szervezetét s ugyászólván, házi körülményeit. — A praedestinációba helyezett minden orosz hitünk mellett sem vagyunk azon meggyőződésben — mit szomszédaink közül sokan oly örömet tolmácsolnak, — hogy isten egyik népet a polgárosodásra képessé, a másikat képtelenné vagy legalább is igen „nehézelművé“ teremtette. Az ember, már azért, mivel ember, minden égő alatt magában hordozza magvait fenségese eredetnek, — csupán a körülmények többé-kevésbé kedvező volta segíti vagy gátolja nemes tehetségeinek teljes kifejtését. — Azonban az orosz népélet nyilatkozatait közelebbről vizsgálva, csaknem egyet kell értenünk az orosz irodalom ismeretése körül annyi buzgalommal fardozó B o d e n s t á d t azon állításával, hogy az orosz mindig és mindenütt örömet másra támaszkodik s ezért könnyen is veti magát a korlátok alá, melyeket már társadalmi életének különöségei is vonnak körülötte — egy szóval hogy kevésbé hajlandó ébredni azon álomból, melynek neve — szolgasság!

Nagy Péter czár, az orosz birodalom erőskarú ujjaferemtője, ültetét a birodalmába, külföldi példányok után indulva, a titkos rendőrséget, a kémkedést, az egymás fölötti kölcsönös örködést és által a társadalom minden rétegében meghonosítá a családi és polgári boldogság titkon emésző mérget, a bizalmatlanságot. — Nagy Péter hozta be a mélyen rontó új elméletet, — de németek önték azt szorosan bilincselés rendszerbe. — Német miniszterek, tábornokok, rendőrok, kémek és mindenféle hivatalnokok nélkül, nem lett volna Oroszország azzá, a mima. — Péter czár óta, német hivatalnok sereg volt az orosz kormányzás tulajdonképeni lelke a legapróbb részletekig. — E kormányt, feszes idegen-szerű formalismussal, a valódi orosz szive mélyéből gyűlöli s könnyen megfogható, hogy gyűlöleté lassankint magokra a németekre is átszállott. — Természetes, hogy a mindentűt civilizálni vágyó németek azon törekvése, hogy a tanulékonnyabb oroszokból egy különálló hivatalnok-rendet képezzenek, nem maradt minden siker nélkül s a mennyiben e hivatalnokok e szerint a német nézeteket magokba szívták s ugyászólván, azoknak képviselőivé lettek, ők is szintegy tárgyai a gyűlöletnek, mint tanító mestereik.

Azt mondhatni, hogy Oroszországban az egész hivatalnok-rend, leplezetlen megvetésben részesül, —

a mit — csekély kivétellel — bizony meg is érdemel. Alább lesz alkalmunk részletesebben vázolni az orosz kormányzat szervezetét és eszközeit s megfoghatóbbá tenni azon ellenszenvet, melylyel azok felé a „tisztább vérű“ oroszok fordulni szoktak. Mert az orosz hivatalnok tultesz aztán német mesterén is, kinek iskolájában szerete működési ügyességét. Fejős tehénnek tekinti állomását s nincs eszköz, mit fölhasználni tartózkodólag gazdagodása végett. Ez állapot azonban természetesen kihatolt az acclimatizált németekre is, kik magok sem vonakodtak többé követni a benszülőttek által nyújtott kecsgetető példát. Így fejtelt ki a birodalomban kivált Nagy Péter uralkodása óta, azon benső erkölcsi romlottság és elajjasodás, melyről oly nemes fölindulással énkli Puskin:

Az örültek im e hónapban,
Hol az igazság eladó;
Hitvány majmok egyenruhában, —
S minden gonoszság látható.
A titkot jámbor kémek hordják
S rablánczaira búzke szolgák;
Hol tettetés, lopás, csalás,
Elvetemült földön-csuszás, —
Vakítás — és a többi bűnnek
Hódolni soha meg nem szűnnek; —
Im ez erény-sírban, a hol
A vétek dűzöl s nem lakoi . . .
Itt, itt barátim e mocsárban
Fördünk mi minnyájan bezártan!

Az orosz belkormányzás szervezete egy meglehetősen faragatlan, de mégis complicált gép, mely a nyugateurópai bureaucratiai rendszer kerekéből, orosz emelyükkel párosítva alkotatték s látszólagos ellentétei mellett is összhangzó egészet képez. Alkotásában rend látszik, de a mely puszta formalismus, — képe a törvényes casuisticának igazság nélkül, képe egy csempész-kedő, csaló kormányzásnak, telve aljassággal, kolduló, proletarismussal, némi lovasias nemes vonás és aristocraticus színezet mellett. Ezen aprólékosan fokozott egész szervezet, mely a hadsereget és pénzügyet, a rendőri igazságszolgáltatást, egy szóval az államot és egyházat kormányozza, nem a népből, de a népen áll föl és terjed el tömegének egész önsúlyával.

E csodálatos pyramis alapját, jobban mondva, alját, azon bureaucratikus proletáriség képezi, mely az inrokok, irodakezelők s más ilyes, öt rubel havi zsolddal díjazottak seregét foglalja magában. Ezek éheznek és szomjaznak, túrnék és fáznak, rosszul vannak öltözve — mindegy! de a hitvány vékony öltönyke legalább — egyenruha. Ha az ily szegény hálózó ezenfelül még némi felőtöbbségű nívéltséggel is bír, az ránézve valódi szerencsétlenség: irni és olvasni tanult, egyébbel nem ért; mi lehet belőle más, mint egyik papírról a másikkra írogató gép, melynek egyedül menhelye az életben — az irodá! Szegény hivatalnok fia, vagy papé, kinek azonban nem volt kedve a lelkesízi hivatalhoz, vagy módja nem volt, hogy állást vívhasson ki magának; — jó magabíró városi parasztfia vagy fölshabadított jobbágyé — mindegy! ha irni és olvasni tud, meg az irodába, másolhatja az iratcsomókat, melyeknek értelmét ő fel nem foghatja, a minthogy értelmük gyakran éppen nincsen is. Ha talán ügyesebb s találékonyabb s a szinfalak mögé pillantani is képes, ha már nemcsak hivatalos foglalkozásokat kezd végezni, hanem egyebekre is alkalmának mutatkozik: előrehaladhat, azaz elérheti a bureaucratiai lépcsőknek legelső vagyis legelső valódi fokát t. i. a t i z e n n e g y e d i k r a n o s z t á l y t, a mivel némi helyeskedő nyert a polgári hivatalnokok sorában s azon kétes jogot, hogy a magasbrangu hivatalnok nem botozhatja meg oly szabadon. Ha szerencsés volt a nemesek névsorába ígtatva lenni, s fokozatot egy év alatt ügygyelbajjal elérheti s megkaphatja az o s z t á l y s o r n o k címet. Különbön pedig akár tizennegy évig alszolgalhat a tizenegyedik rangfokozatát. Innen aztán minden három évben emelkedhetik s régebben, ha a nyolczadik osztályzatot elérte s osztálylúnokéig vitte az örökölhető nemességre is képesé vált. Miklós czár azonban e kiváltságot, két rangfokozattal feljebb, az államtanácsosi hivatalhoz kötötte. Tehát a hivatalnok huszonegy évig szolgált után lett valóságos nemessé s ha eléggé ép és erős volt, mindig magasbra emelkedhetett s mindig kevésbé számmal maradtak fölötte azon felsőbb ranguak, kik előtt görnyedezni tartozott s mindig többen alatta, kik ő előtt hajlongotak.

A legmagasb fokozatot az udvari főaristocratica foglalja el, melynek sorában az összes hivatalnoksereg romlottsága zászpontus, vagy talán még

nagyobb mérvben jelentkezik. Ez urak közül csak igen kevesen köszönhetik magas rangjukat valódi érdemek: talán egy sincs közöttük, a kit emelkedésében vesztegetés vagy csalókövény ne segített volna. Minél magasabb az állomás, annál kedvezőbb alkalmat nyújt nyereséges üzletekre. S Oroszországban az efféle dolgokat a keresztényi szerete és elnézés kopenyévei szokták fedezni. „Jól tudom — szokta mondani Miklós czár — hogy K o k o c s k i n meglap, — de legalább nyugton alhatom, míg K o k o c s k i n a főrendőrizsgató.“

Legterjedtebb hatalmat sajátlag a k ö z é p r a n g u h i v a t a l n o k o k gyakorolnak, kik erősen dolgoznak ugyan, de már néhány rangfokozatot meghaladtak. Ilyenek a kormánykerületi főnökök s a melléjük rendelt kezelők, a titkárok; — ilyenek a különböző kormányhatóságok elnökei, tanácsosai, titkárai, a rendőrigazgatók, „ó felsége kabinetjéből a harmadik osztály“ kormány-csendőrei, t. i. a titkos rendőrség, — továbbá a consistoriumok s a szent synodus, valamint az államtanács titkárai, végre az említett „harmadik osztály“ irodáigazgatója s mások. Ezek tulajdonkép azon ügykezelők, a kik igazgatnak: közöppen állanak a proletariátus és az udvari aristocrazia között, amaz szolgálnak nekik eszközül a hatalomra és csalásra, emez pedig arra, hogy azt szentesítse. A magasb állású hivatalos személyek veset dolgozik: az ő foglalkozása a cselzés és elrendeltjeinek, gyakran fortélyos utakon való, pártfogoltatása. A pyramis csúcsát maga a c z á r képezi; de még neki sincs hatalmában megszüntetni a kormányzás gépezetében uralkodó im ezen visszaéléseket, — ő sem képes csak valamivel jobb rendet is hozni az ügyek menetébe. A roppant birodalom centralisált hatalma önmaga teszi lehetővé a szigorubb ellenőrzést: a császár talán eléggé megdölgözik azzal is, ha az eléje terjesztett töméntelen iratot alájegy s itt-ott, már csak a forma kedvéért is, egy két észrevételt utánpótol. S nem is fog megszűnni az orosz hivatalnokok ezen kárhözvadásra-méltó eljárása és jelleme, mig oly rendszer uralkodik, mely az efféle organumokat ugyászólván, önmaga szüli és neveli.

Azonban az orosz kormányának nehéz teendői nem egyedül e hivatalnokok végzik. Itt a legujabb időkig oly hatalmas nemesség, bizonyos önállóság színével, némi választási joggal bír. III-ik Péter czár volt az első, hogy a nemesség ilyes különjoggal ruhztassék fel s II-ik Katalin léptette ezt életbe; — mintegy ellen-súlyozni akarván ez által a merev bureaucratiai szerkeszetet. A k o r m á n y k e r u l e t i n e m e s s é g jogot nyert, saját részére kerületi nemes főnöket — marsallt, — tartományi rendőrfőnöket, első folyamodású bírót és két küldöttet választani, kik a kormány előtt a közöbajtásokat tolmácsolják. És hogy e választásokat eszközöljék s ügyeik felett tanácskozzanak, jogot kapnak minden három évben összegyűlhetni. A nemesség e jogokat sohasem igénylétlen s ohajátát vagy kérelmét azok megnyerése végett nem is nyilvánította: önként, hogy ugy szóljunk, ingyen kegyelemből, octroyozta azokat neki a császár. S vajlon használat-e a nemesség az így nyert alapot valamely messzebb ható czélokra? Épen nem; sőt csak a bureaucratianak tön általa szolgálatokat. Rendőrfőnöké választá egy vagy más szegény nemes, hogy elélhetésére módot szolgáltasson. Ez aztán kényekedve szerint zaklatta és pusztította a népet; — szemet hunytak rá az érdemes választók, sőt olykor a zsákmanyan magok is osztoztak. Az így választott hivatalnok csak a kormányzó hatalmát érezte maga fölött, mert az őt hivatalból kitéhetet, — mi természetesebb, mint hogy vele jó egyetértésben lenni s mindent kezére adni igyekezett! Épen így állt a dolog az első folyamodványu bíróról is, csak a nemesi főnök vagy marsall békorkodott néha lelkesübb pillanatokban, a szegény nép pártjárba állani s védeini annak igazait a kormányzó önkénye eljárása ellen. De jószívűsége és bátorsága csak töviseket term számára: a nemesség nyugtalan népharát, a kormány forradalmárnak tartá s leggyakrabban orokre búcsúznia kellett hivatalától.

A nemesség annyira nem vette hasznát jogainak, hogy Miklós czár azok korét szélesíteni is könnyen engedte: — megengedte, hogy a polgári és fenytő főtörvényészek elnökét is választassák. Azonban az így választott rendesen semiben sem különbözött a kormány által beállított hivatalnoktól. A Pétervárbá küldött kegyetek se bírtak semmi jelentékenységgel. A nemzeti gyűlésekben csak igen ritkán és igen kevesen merészkedtek szót emelni a hivatalnokok önkénye, jogtalansága és vesztegethetősége ellen, de akkor is hasztalan; mert a választás eredménye véleménye mindig döntő vala. A választás eszméje nem volt itt egyéb üres külsőségnél: előtérben

mindig a császári szolgálat érdeke állott. Az állami vagy inkább császári szolgák alá tartozás szükségének eszméje oktanul mély gyökeret vert a nemességnél; szokássá vált azt hinni, hogy nemesi jogait veszíti az, kiknek nagyapja, apja, vagy maga polgári vagy katonai szolgálatban nem állott.

A közigazgatás gépezete következőleg van összealkotva: a kormánykerület (gouvernement) mint egy tiz apróbb kerületre vagy járásra oszlik. A nemesség által választott járási rendőrigazgató a kormányzónak van alárendelve, s elnöke a rendőri törvényszéknek, — alatta áll két aligazgató, a kormány-

elem. A kormányzó rendszeren egy régi tábornok, ki egész életében csupán ezredének közigazgatási ügyeivel foglalkozott. Mert a tábornok, ha mint ilyen már nem használható, szenátorrá, államtanácsossá, sőt parancs szerint miniszterré is lett. Ha a pénzügyet bízzák rá, vezeti a pénzügyet, — ha a közoktatás ügyéhez parancsolják, vezeti a közoktatás ügyét. Midőn a tiszt beleun a katonai szolgálatba vagy előléptetése lassan és nehezen halad, pártfogást keres s lesz belőle bármilyen fajta polgári hivatalnok. Könnyen képzelhető, hogy egy ekkép szervezett közigazgatás részletei mily példáit mutatják aztán a mindennemű emberi gyarlóságnak?

rencések voltak Erzsébet vagy Katalin valamely kegyenczének unokájával rokonságba jutni, mert az ilyenek mai napig roppant vagyonnal bírnak.

Csak hogy még ez nem elég az aristocratia fogalmához. A név és születés adja annak egyik fölényegét. Az egyik azért tekintélyes aristocrata Oroszországban, mert gazdag s összeköttetései terjedtek, — a másik mert magasan áll a bureaucratia lajtorja-fokain, — a harmadik, mert őcsce nevének testvére közel viszonyban áll egy magasrangu férfiival. Valóban jellemzőleg mondá egykor Pál császár: „országom nagyja

Viegrád.

tól nevezve. Szintén a kormány nevezi ki a városi „rendőrmestert” is. Az első és másodfolyamodású polgári és fenytő bíróság a kormányzónak felelős. A házkutatás, kémkedés, titkos és vizsgálati fogság, mely egész életen keresztül is tarthat, folytonos gyakorlatban van. A másodfolyamodású közigazgatási hatóság a kormányzó, ez az orosz Satrapa, ki a város költségén eszik-iszik s a tartomány költségén gazdagodik. A belügyminiszter nevezi ki, ritkán vádolják be még ritkábban ítélkezik el csaknem mindig fulig adós: ha becsületes és megvesztegethetlen, a mi legnagyobb ritkaság — ellenségeinek száma légio, szabadelvűség gyanujába esik tudjuk, mily veszélyesen sokat jelent ez Oroszországban. A harmadik folyamodású törvénykezési hatóság a moszkvai és pétervári senátus. Ennek tagjait oly magasrangu államszolgákból nevezik, a kiket nem tudnak hova tenni; p. o. tagja lesz az oly kormányzó, a ki magát annyira compromitálta, hogy el kellene bocsátani a miniszterek is mindnyájan tagjai. Az államtanács, a törvényhozó testület szintén úgy van összeállítva, mint a senátus: tábornokok, senatorok s más egybenemeraló államszolgák; lelke valamint a senátus is a titkár. Az egész gépezetnek sajtáságos éltető eleme a katonai

Egyébiránt meg kell vallanunk, hogy az európai mivelttség józanabb eszméi, melyekkel a politcái és társadalmi tudományok mezeje gazdagodott, — ezen körökben is jelentetik már hatásukat. Egyesek kiválóbb képzettsége lassan-lassan ébresztgeti az önismeretet s mind nyomasztóbbá válik a műveltség terjedtével a szolgaság érzete. Remélhető, hogy azon új élet, melynek magvai az orosz bureaucratia kebelében is akarva, nem akarva elhíntvék, mindig mélyebbre ható gyökerével szét fogja reszeszteni annak megkövesült régi alakjait.

Ha az egyes rendek viszonyait s miveltségi állapotát vizsgáljuk, először is a főrangú nemesség vonja magára figyelmünket. Az orosz aristocratia, ugyszólván, nem a hazai földből nőtte ki magát; nyugotról átfűltetett növény az, mely azonban itt más alakot vett föl és sokképen elfajult. Megvannak büszke igényei, de családfájáról, családjá régi történeteiről — mi a francia és angol főnemességnek oly nemes önrzeteret ad — nincs tudomása. A mult emlékei nem támogatják tekintélyét; családi hagyományok nem hevitik az ősk példájának követésére. Régi hires neveket homály borít el Oroszországban, hacsak a gazdagság és az udvari kegy fénye körül nem sugározza. Nagykóká lettek azok, a kik sze-

az, a kit én annak tekintek, s addig, míg annak tekintem.”

És igazán, ilyen ott az aristocratia. Az újabb császárság teremtménye az, mely még eddig nem verhetett állásához méltó mély gyökeret. Külfénye sem valami lebilincselő s épen nem áll oly magas fokán a miveltségnek, mint az talán az idegenek előtt a távolból látszani szokott. Nem mondhatni ugyan, hogy az aristocratia bárhol is mindenben fő zászlósa és képviselője volna a nemzeti miveltségnek: de legkevésbé az orosz aristocratia! A mi képzettséggel vagy miveltséggel bír, az sem nemzeti, hanem francia. A nemzeti irodalomról számos nagy befolyású oroszoktól sincs fogalma, habár annak kivált újabb időkben tanusított törekvései méltán megérdemelnék a figyelmet, sőt gondos tanulmányozást. A magasrangu hölgyek francia divat szerint élnek, a francia szellem adományával táplálkoznak s így miveltségök fölötté egyoldalú, a lelket nem igen erősítő s legkevésbé nemzeti.

Közl: LÉVAY JÓZSEF.

(Vége köv.)

SZÉPFRODÁMMI CSARNOK.

Lehel *).

(1842).

A kürtkelbelé fú Lehel,
S a kürt riadva énekel
Vad éneket csatára ;
S szilaj szikrát ezer szem hány,
És nyul kifent aczél után
Ezer kéz, hallatára.

A kürtnek barsogó szava
Még egyszer szóla tétova,
És összeütözének :
Hadur világduló fia,
S a boszuló Germania,
Mínd harcsczomjas legények.

Iszonyterhes lón a csata
Vérnek patakja árada,
Mezők tiport fűvében,
És por közé a hadfiak
Sűrűn omolva hulltanak.
Mint gabna jégesőben.

Még dul soká az útközet,
S még diadal nem nyújt kezet
Sem ennek, sem amannak.
Még a koromsetét halál
Honába kard csapásinál
Ezren s ezren rohannak.

A sors koczkája vetve van,
És hajh ! . . . serege csúfosan
Leverve nyög Lehelnek.
S kiket nem cre a balál,
Kardok dúló csapásinál,
Rablanczon vesztegelnek.

„Hogy többé ránk ne törjeteik,
Bitorá tüstént véletek,
Rablók gonosz csapatja !“ —
Kíbez hajolt a győzelem,
Parancszavát a fejdelem
Ily büszke-durván adja.

„Elő vezér ! elő veled,
Elsőség illet tégedet,
Hadd lássuk szörnű képed.
Olyan magasra emel-e
A magyarok nagy istene,
Mint én emellek téged ?“

S a porba tipratott kebel
Fojtott dühéreményivel
A hős előbbre lépett,
És szóla : „Fejdelem ! kegyed
Látom határtalan ; egyet
Engedj hát kérni tőled.

A kürt éltem hű társa volt,
Ő anyyi vért és viadalt
Karom között szemléle.
Ez óra tőle elszakaszt,
Hagyd még egyszer megfűnöm azt,
Hagyj elbúcsuzni tőle !“ —

És zúg dörögve rémitőn
A kürt ismét Lehel kezén :
S hogy harsogtatta szerte :
Rá szent hevület lángja száll,
A győző fejdelemnek áll,
És véle őt levérte !

„Te fölmagasztalsz — e szavak
A hősi ajkon hangzanak —
És én a porba váglak.“
S meggy bátran, míg őrzete
Arczára kéjsugárt vete,
Elébe a halálnak. —

Visegrád.

(Képnköhöz).

E gyönyörű tájkerettel bíró vár a Dunára nézve nagy meredeken Budához 3/4 órára fekszik. Hogy a mostani váromladék helyén már nagyon régi időkben is kellett erősségnek lenni, némelyek a Visegrád elnevezésből akarják bebizonyítani, a mennyiben e szó magas várat, erősséget jelent. Híres volt itt a bazilikánus-kolostor, melyet András építtetett. A vár maga egyike a történetileg legérdekesebbeknek. Itt volt Salamon másfél évig fogva, itt élt Hollós Mátyás, kinek uralma alatt bizonyára legdiszesebb is volt, valamint halálával hanyatlani kezdett, mig nem I. Leopold végleg széthányatta. A közönség most is mindig érdeklődéssel teszt kirándulásokat e romok megtekintésére.

Zsámbéki romok.

(Képnköhöz).

A természet által dúsan termő földdel, rétekek stb. megáldott kis Zsámbék közel nyugotra fekszik Budától. A török világ idejében székhelye volt a legelőkelőbb basáknak, ide szerettek leginkább vonulni. Látható itt egy összeomlott török mecset, s egy góth egyház romjai — itt már kezdetüket veszik a budai források, s híhető, hogy a keynyelmesen eszokolható furdés tette a basák oly kedvencz helyévé. Népe szorgalmas, jómódu — a közelében elterülő Csonkatebe pusztja gr. Sándor birtoka.

Egyedül.

(Beszély).

Madame Suc békeszerető, jámbor asszonyosság volt. Külvárosi csendes kis lakában olvasgatta a „Pál és Virginia“-féle erkölcsnemesítő történeteket, várta a napot, melyen majorságának bérloje hozza a rendes negyedévi díjat, és gyönyörködött egyetlen gyermekében, a valóban gyönyörűséges Fanni kisasszonyban.

Fanni kisasszony egészen ellentéte mamájának. Először, nagyon unalmasnak talál mindenféle néven nevezendő csendet és békét, miért is a kis lak, gyakran viszhangozik vidám daloktól vagy még vidámabb nevetéstől. Másodszor, nem szereti a nagyon érzékeny történeteket s a mi pedig fő-fő: a csendes békés külvárosi lak épen nincs inyére.

Az ember nem lát és nem hall itt semmit, épen úgy van, mint egy zárdában ; s ha olykor-olykor kis időre elhagyják is, mindig ott lépdégl komolyan a mama; nem szabad sem jobbra sem balra nézni, — úgy hogy Fanni kisasszony nem egyszer gondolt reá : milyen jó a férfiaknak, ők elmehetnek a mikor tetszik, járhatnak, kelhetnek egyedül s nem kell ilyen unalmas rabszolgaságban élniök.

Az éber sors figyelembe vette Fanni kisasszony illetén töprengéseit, és küldött szabaditót e rabszolgaságból, egy csinos férfi képeben.

E csinos férfi Gusztáv, a festő volt.

Miután csak épen most sejtettük minek tartanók tovább kételyben az olvasót — tehát: Fanni kisasszony Gusztáv, a festő arja lón.

A leányok, ha életükben csak egy férfit látnak is, élénk képzelő tehetséggel mégis tudnak aztán maguk elé képzelni szebbeket vagy rutabbakat; így volt az elzárkózottan élt Fanni kisasszonnyal is. Rögtön felfedezte, hogy Gusztáv a maga nemében, szép, csinos. A komoly gondolkozásu mama pedig rögtön belátta, hogy jóra való szerény ifjuval dolga ; és így mi sem zavarta a frigy megköttetését. Különböben meg kell vallanunk, hogy Gusztáv csakugyan derék fiu volt, szorgalmas, művészetében jeles és igen szerény magaviseletű. Különböben a festők nagyjórésze ilyen, és ebben legtávolabb állnak tőlük az ujjabkori zongora-virtuózok.

— Na, — mondogatá a kis Fanni, — most hát nem kell mindig otthon guggolni, a városban fogok lakni — és egyedül is elmegyek, ha ki akarok menni. Nem mondogatja majd a mama : Fanni miért lépsz oly sebesen? Fanni ne nézz oly gyakran ide s tova ! Fanni ne tedd ezt, Fanni ne tedd azt s a többi !

A fiatal házások meg a mézes heteket élték. Suc asszonyosság megmaradt a kis külvárosi házikóban, és imádkozgatott, hogy kedves Fannija boldog legyen. Olykor egymagában üldögélve kedves karosszékién, úgy-úgy elgondolkodott, hogy csak rajtakapta magát a könnyhullatáson ! Ilyenkor elment Fannihoz, hol rendesen meg is vigasztalódott. Gusztáv azután haza kísérte és a mama darab időre ismét nyugodt, boldog volt.

Hogy még eddig terveire, most már szabadságára nem gondolt az ifju nőcske, nem lehet csodálni; de azért öröme még mindig megvolt, elgondolván, hogy most már nem kíséri senki, nem mormog mindig mellette a mama — mehet egyedül.

A férjet egy főur learczképezésére hívták el; alig volt egy negyedórája távol a háztól — a kis Fanni ujongani, táncolni kezdett örömben, most magában fog menni, milyen önérzettel lépdégl majd jobbra-balra.

Már a főutczára ért.

Milyen jól esik a szabadság, milyen könnyen érzi magát az ember itt lépdéglve De — hogy, hogy nem! — az elámult kis nőcske egyszer csak azt vette észre, hogy egész tömeg ember közepette van, nem mozdulhat sem jobbra, sem balra, mennie kell előre, a mint a rohanó tömeg viszi. A dolog pedig úgy állt, hogy egy köcsi elgázolván valakit, ennek megtekintésére szaladt a nép (mely különösen szeret bámulni) s vitte a szegény kis Fannit is. Egy jó félóra kellett, míg ki tudta magát szabadítani, ruhája összevissza törve, arca kipirulva, — mintha csak valakivel jól kiveszekedte volna magát. Elhátározta, bérkocsiba ülni, és rögtön hazahajtatni, azonban — tárczája nem volt sehol. Vagy ellopták, vagy kiejtette valahol a tömkelegben, tehát most gyalog kell mennie, nélkülözni hópénzét, és a mi fő: Gusztáv ajándéka, a szép kis tárcza is oda van.

— Szép kicsi, ne féljen, megvédem! — hallá a mint kipirultan tovább haladt. S im egy kikeményített gallérú uri ember szökött feléje, még hozzá meglehetősen szemtelenül, mosolyogva. Még csak ez kellett az ugy is remegő Fanninak; szaladt, futott — de hiába! a kikeményített gallérú uri ember mindenütt utána, szebbnél szebb bókokat mondogatva. (Az efféle bókokat különben a körülmény szokta meghatározni, jelenleg például a szépet szemtelennek is mondhatnók).

A szegény kis asszonyka talán ott nyomban elájult volna, ha épen közelében nincs egy barátjánőjének (kinek férje Gusztáv egyik ujjab barátja) lakása, bemenekült tehát oda. S im a háziakkal együtt épen hazatérve a főúrtól — ott ült Gusztáv is. Fanni sirva borult férje karjaiba. Az ajtónál pedig mosolyogva állott a kikeményített gallérú férfi, ki, a mint az üzött kis nő — „oh, férjem, kedves Gusztávom“ szavait hallá, rögtön sietett kifelé, mi sikerült is neki, ha Gusztáv hamarabb épen a kikeményített gallérról fogva meg nem ragadja.

— Uram, — Fanni! — kiáltá, szemeit forgatva, a különben épen csendes természetű festő. Dúhe lecsillapulván, átlátta, hogy az idegen csak azon esetben beszélhet, ha torkát elbocsátja. Tehát elbocsátá.

A kikeményített gallér mindent bevallott, elmondá, mily véletlenül látta meg Fannit, hogy bizony tolakodó volt, csalatkozott — és több efféle — azután örülve, hogy megmenekülhet — elsompolygott. A festő, kinek házában az egész jelenet véghez ment, és neje, ki barátjánője, a kis Fanni függetlenségi ábrándjait jól ismerte, csakhamar lecsendesíték a zajgó sziveket, s ott marasztalt uszonnára az ifju házaspárt. Gusztáv jobbra-balra csóválgatta fejét. Fanni pedig, bár szemében még egy könny ragyogott, mosolyogva (mint mikor eső után szivárvány mosolyog) felfogadta, hogy soha nem megy többé ki — e g y e d ü l.

Közlő pedig (ha úgy tetszik, szintén mosolyogva) bevallja, hogy e tárgyól már vigjették is készült, melyen a párisi közönség nagyon jól mulat.

BODOR KÁROLY.

*) Petőfi Sándor „Vegyes művei“-ből kiadta Gyulai Pál.

Zedmbék romjai.

A visszatért fecske.

Regény
BALÁZS SÁNDORTÓL.

(Folytatás).
KILENCZEDIK FEJEZET.

Ij élet.

Ezen, mint azt a regényes rendkívüliségek-
ért élő-haló olvasó már régen észrevette: nagyon
is közönséges és mindennapi történet elbeszélője
(Ezt szerző fel-feljedező lelkiismerete megnyugta-

tására nem ismételheti elég gyakran:) nem tehet
róla, de midőn a nemes Szügházy báróné kocsiját
a fölvert por meg az öles napraforgók az utkanya
rulatnál elzárták szemei elől, nem küzdhetett le bi-
zonyos, polgári kedélyhez valóban illetlen sivár
érzést, bizonyos fájdalmas felindulást, annak meg-
gondolására, hogy a verebek ősei vagy nem voltak
sasok, vagy pedig, hogy a sasoknak az ő leszármá-
záaikban lassanként verebökké, sőt még lejebli:
legyekké kell átalakulniok.

Sőt e mélyértelmű képletet kissé érthetőb-
ben világítva, az is nem kismértékben elszomorí-

totta őt, hogy édes jó Magyarországunkban a nagy
y—nosak kezéből-bocsánat: lábai alól oly gyorsan
és könnyedén kikislik a föld, mely talán csak
azért ivott annyi nemes, forró vért, hogy ő nagy-
méltóságaiknak, nagyságaiknak és tekintetessége-
iknek oly könnyűvé és kényelmessé tegye a hajtó-
vadászatokat Csákón, Párisban, Bécsben, sőt elvét-
ve Pesten is, s hogy a maga fajtája, az az: a jám-
bor, kenyerét és borát kézi munkájával kereső pol-
gári osztály, mihelyest isten és a jó szerencse
szorgalmát kissé megáldotta, oly mohón kapkod
az y után, vagy ha azt gyöngye tollú szárnyacskaí-

val föl nem érheti, úgy töprenkedik magát legalább szétmállott foszlányokkal fölpiperezni, s oly könnyörtelen kegyeletlenséggel siet odahagyni a béke, nyugalom, munka és szorgalom ama szent tanyját, melynek verejtékkel öntözött földjén a kis Antal, Gábor fiacskái és a kékszemű kis Ágnes annyiszor el-elbukdásoltak, míg jární és dolgozni megtanultak, s melynek tiszta, fehér falai még most is őrzik azon vidám kedves esték emlékeit, midőn az apa lakadatlan fáradságát (mint a pusztá hajójának kimerültséget czitera és sip) oly édesen megenyhíté és fölfrissíté az anya tevéhez hasonlóan édes dajkadal, s ama szünetnélküli madárcsicsergéshez hasonló csevegés, midőn Antal, vagy a Gábor (kinek szegénykének akkor épen mértes árpa volt a bal szemén) oly mohó és kielégíthetlen kíváncsisággal kényszerítették őt meséket mondani oly dolgokról, miket ő maga sem látott soha: a tengeréről, melyben száz ezerakó vízzel is több van, mint akár a Marosban, akár a Tiszában, sőt akár magában a Dunában is! A szigetekről, hol óriások viaskodnak, s a világ végéről, a hol a semmi kezdődik. Elhagyni e szent fészkeket, csak hogy új, rideg, barátságatlan és bennünket csak gúnyoló „kastélyok“ba költözökdhessünk át, melyek még e mellett lépten-nyomon összeomlással is fenyegetőznek: nemde nagy oktalanság általam különösen nagyra becsült Kádár Máttyás vagy Balázs József uram?

A csak az igaz! —

No hát ha igaz, akkor minek gyötíri oly kegyetlenül azt a szegény Gyuri gyereket azzal a collegiummal? Hát nem megmondták-e már többször egész világosan még a professzorai is, hogy nem megy annak a fejébe a betű! Mért nem adja inkább ácsmesterembernek? Fáradjon csak hátra az udvar végére, szemlélje meg csak azt a kis malmot, melyet a fiu most a szüreti szünnepok alatt faragott, meg kell győződnie tüstént: hogy ha a Gyuri gyerek secundás is a philosophiából, ha toll helyett (melyet, a mint bölcsen méltóztatik tudni, mindig csak duzzogva és roskedvüleg vesz a kezibe) szekerczét, meg furót ragad izmos markába: ő befelé lesz a legeslegelső eminszen az egész nagy collegiumban. . . Hát mért nem akar inkább fából jó ácsmesterembert faragni, mint rossz prókátort, rossz doktort, vagy a mi még legszörzabb: — rossz ujságíró?

Szóval, mint hogy száz szónak is egy a vége: cseppet sem irigylem bíz én azt a társaságot, a melyet szentelen verebek és együgyű szajkók alkotnak!

Ezen haszontalan elfemfutatlás ideje alatt, a mi különben is csak a sorok szaporítása végett iratott le, az udvari cselédség, mely a külső kapuig kísérté ki a távozó társaságot, s sópánkodva és bámszkodva, ott ácsorgott mindaddig, míg a kocsi által fölvert utolsó pórfelleg is alászált, lassankint betakarodott. Bájvölgyiné a vászonszélékkel a kastélyba indult, megkezdeni a takarítás és rendezkedés munkáját. A férfi cselédség pedig nagy ásitások, sőt „isten pusztítsa el a dolgát“—féle jó kívánságok közt visszakullogott fekhelyére, imigyen kárpótól-ván magát a megzavart hajnali álomért.

Csak a vén Domonkos gazda, a ki vén volt, mert hetven esztendő volt, s süket volt, mert kertes volt, s a ki még a boldogult nagyságos báró ur idejében is már itt süketeskedett, maradt még darab ideig a kapuban, s bámult még akkor is a a kocsi irányra, felé, mikor azok már jó mértföldet haladtak Zentelaka felé. A vén ember csak bámult, addig bámult, míg egyszer csak meg kellett törölgötnie szemét a nagy nedvességtől. . . Tehát még is hullott egy pár igaz könny is azon hantra, a mely immáron ezental a Szögházak emlékeit fedezni fogja! Vagy talán csak a csipős reggeli szellő nedvesítte meg az öreg barázdáit. Meglehet, mert ıme, megfordul, s lassan befelé czammog.

Nem aludni megy: ő nem, nála esteli hajnal a jófále hajnal, hanem nagy ümgetve, s jókora hangon magamagával beszélgetve, egyenesen a kert felé tart. Oda vonja őt a szokás, meg az unalom, meg talán az a szép gyümölcsös fák, a miket valaha, „más világban“ jó világban“ mint ő szokta mondogatni együtt ültetgetett és oltogatott volt a boldogult nagyságos báró urral, a kit bizony az egész háznál, de sőt merem állítani, az egész országban is senki nálánál őszintebben és igazabban meg nem siratott, sőt sirat mai napig is, valahányszor csak elfelejtik (s ez ki-

vál az újabb időkben nem ritkán történt!) kiadni számára reggeli porcióját a pálinkából. Ki tudja, hát hogyha most is csak azért könnyez?

— Hát ezt már ki az ördög nyitotta ki? — mordult rá magamagára az öreg, a mint észrevelte, hogy a kertajtó tárva van.

Pedig épen nem az ördög, hanem egy gyámoltalan öreg ember nyitotta ki, a ki már ezután az ő ura is leszén, s a ki álmatlanul, vagy a mi még rosszabb: közbe-közbe gonosz álmok közt átnyomorgott éjszakája után ide sietett egy kis enyhülést és vigasztalást keresni.

— Szerencsés jó reggelt kívánok! — mondá az öreg kertes, megpillantván új gazdáját, s megemelté egyiránt lapos és zsiros sapkáját. Azután megállott, s azon kezdett töprenkedni: hogy hogyan is tisztelje hát immáron új gazdáját. Végre is abban állapodott meg, hogy talán nem leszén igen sok „nemzetes nagy urannak“ czimezni. Senki sem oly büszke, még a felkapottak a sem, (elbeszélő keze ügyében nincs szótár, s a parvenu szóra hirtelen nem jut jobb kifejezés eszébe. Elnézért esd!) mint az elbukott vén házak vén eszédek. A golyák a háztétlen, fecskefészkek a falon, s a jó idők élő emlékei, a vén eszédek, csak akkor tudnak megválni a „ház-tól“ ha elűzik őket, vagy ha a halál új fészket vagy kamarát épít számukra. Addig nem tágnak, s habár kénytelenek is tűrni, de sohasem ismerik el, s bensőleg mindig lenézik a betolakodott új uraságot. Folyvást idegenkednek fölük, s sohasem tudnak velük összeszokni és megbarátkozni.

— Hogy hívják kegyelmedet? — kérde Szabó Jakab a vén kerteszt.

De Domonkos gazda huszonhét esztendő óta már nem hallott meg más szót, mint az ég dörgését, hogyan hallotta volna meg hát azt a halkgyöngye hangot, a melyen Szabó Jakab ur beszélni szokott. Hanem azért illetlennek találta, volna nem válaszolni új gazdájának.

— El biz azok, emlenének. Eddig már közel lehetnek Zentelakához. Ha csak valami baj nem érte őket, mert a kocsi, úgy tetszik, részeg volt.

— Ez süket, gondolá Szabó Jakab ur, s e meglepő felfedezés után, hangosabban ismétlé kérdését.

— Nem én nemzetes nagy uram, — felele Domonkos gazda, — még ma egy falatot sem ittam. Pedig bizony rám férne ám, mert már magam sem vagyok mai gyerek, de mikor mindig elfeledkeznek rólam, kérem meg röstell az ember.

— Menjen kend a konyhára, s adasson magának reggelt! kiáltalajószívű férfiturkaszakadtából.

— Nem én uram! volt ugyan feleségem, de az istenadta meghalt, épen husvétkor lesz negyven esztendeje.

Szabó Jakab ur kezével megintette az öregnek, hogy mit tegyen, s azután folytatta sétáját a fásorok közt.

A lombok harmat csillogott, madárdal szólt: a reggel illatos és vidám volt. De ő nem hallotta a dalt, nem érezte az illatot. A reggel, a lét nagyon szomorú volt számára.

(Folyt. köv.)

Tíz nap története.

(Márczius 6-dikán.)

Kandallónk lángjai sápadni kezdenek a tavaszi verőfénytől, mely ablakunkon besüt. Oly vonzó, hívó fény, mintha mondaná: „hagyd el könyveidet és íróasztalod, s gyönyörködjél az első mosolyban, mely a természet arcán ragyog!“ Maholnap itt lesznek a tavasz előpostái: ibolya és gyöngyvirág; maholnap kihajtanak a fák; maholnap derű és fény tündökölnek égen, földön, és emberek arcán. Bárha azok tündökölnének szívökben is.

Ilyenkor legszebb út az, mely a város-erdőbe vezet. Ez a mi városunk, mely kivált ünnepeknapokon teli van sétálókkal, lovakkal, kocsikkal omnibuszok robogásával. A mig kijutunk, hányszor mondjuk el: mily jó, hogy a napvilág ily nyájasan ragyog! s midőn kijutunk, hányszor sobajlunk föl: „jőjj borulat és eső; verd el e föld alkalmatlan porát!“ Valóban, ha az ég nem segít, mi magunk nem igen segítünk rajta.

Már a régi jó Saphir megmondta: „a város-erdő az a hely, mely a legbűszkebb szivet is kíméletlenül emlékezteti — por vagy, és porrá kell lenned.“ Valóban porrá leszünk itt

valamennyien, mielőtt e siralom völgyéből egy jobb világba költöznénk. Dús és szegény, a bársonymentes delnő és a vászonszoknyás lányka, a büszke lovas és az alázatos gyalgoló mind az egyenlőség színében tűnnek föl itt előtünk. Valamennyi egyenlően szürke a portól, mely az utakon nagy porfölegekben kavargó.

Mindamellet mégis csak kijő, a ki teheti. Itt látható néha Deák Ferencz, ki közelebb Vörösmarty összes munkáinak kiadására hívta föl a könyvtárosokat és nyomdászokat; itt láthatók a créme lovagjai és delnői, sétálva, kocsziva, a mint kedvök tartja.

Minap, midőn ily előkelő csoporttal találkoztam, eszembe jutott a párisi „Illustration“ egyik képe, mely inkább tárgya, mint metszése által érdekes. A Versailles „cavalcade de bienfaisance“-t ábrázolá, melyet mult hóban a párisi nagyvilág delnői és urai rendeztek, s mely nem csak látvány, hanem valóságos események között volt. Felöltöztek XIV. Lajos korabeli jelmezekbe, s egy vadászatról hazatérést ábrázolva, hosszú nyelű perselyekkel segélypénzt kéregettek a gyapotszűség miatt sinlódó szegények számára. Irják, hogy az eredmény kitűnő volt, s az eszme annyira megtetszett mindenfelé, hogy közelebb már a bécsi „Prater“-ben is utánozni fogják.

Azt hiszem, nálunk is sokkal kedvesebb volna, az ily eszméket sajátítani el Párisból, s nem a fodros ruhákat és selyemcipkés kalapokat. Mennyi jótékonyt követnének így el a magyar úrhölgyek és sportszerek! Ha például felöltözve régi magyar jelmezekbe, büszke paripákon jelenének meg a város-erdő útján, hogy egy vagy más ügy számára segélyt gyűjtsenek: mindenki elémne, hogy tehetsége szerint adakozzék, s hány szegény áldaná halálával nevéket!

Főrangú hölgyeink különben sem félnek a közönség elé lépni. Pár év előtt szinpadí tableauban vettek részt; most egy sokkal érdekesebb eszme kínálkozik a — „cavalcade de bienfaisance.“ (a jótékonyági lovglás).

E napokban Megyeren (Pest mellett) élénk sport-mulatság volt, egy akadály verseny, melyben hét lovas vett részt. A nyertes „Menevcske“ lett, t. i. Bathányi László gróf ily nevű paripája, melyet M. Kelly lovogott. Szép volt nézni, kivált miután az idő nagyon kedvezett, s a verseny tüzesen folyt, annyira, hogy egypár lovas le is esett. Se baj! a föld ugyanoly erőt adott nekik, mint egykor a taurusnak, s még nagyobb tüzet folytattak a versenyt. A látvány érdekelt nevelte, hogy a pesti előkelő világ hölgyei mind jelen vannak.

Igy a napok csak hoznak egy-egy mulatságot; az esték már kevesebbet.

A nemzeti színháznál több a hír, mint a történet. Az egymásra szaporodott írői bementi jegyeket készülnék elvenni, s a „Színházi látocsó“ kiadását hirdetik, mely jövőre szinlap helyett fog szolgálni. E napi lapot kedves színésznőnk Szerdahelyi Kálmán fogja szerkeszteni, s már előre örömet megdicsérem, ha magam is nem igénykeztem volna, hogy szorgalmas munkatársaleszek. Anyitazonban így is elmondhatok, hogy a közönség elég örömmel fogadta a felhívást; sőt az írók is, kivéve azokat, kik magok is lapot akarván kiadni, (ilyen mindig van elég), nem szeretik az eleven versenytársakat.

A budai népszínház dívatba jött. Offenbach egy pár operetteje, (legújabb „A dajka“) igen megkedvelték, miután a mai szomorú világban csakugyan elég vonzerővel bírhat oly hely, hol józúzen lehet nevetni. Itt pedig lehet.

Crasusról írják, hogy csak egyszerű nevetett életében. Chesterfield pedig maga írta fiának: hogy mióta eszét bírja, senkisémm látta őt nevetni. Azonban azt hiszem, hogy ha föltámadnának, még ezen tiszteletreméltó mogorva urak sem tudnák megtartani komolyságukat az operettei bohótréfák, tarka alakok és farsangi szilaj kedv láttára.

A népszínház azonban nem veté magát egészen e könnyelmű mai világi műzsa meztelen karjaiba; más, magasabb nemű újdonságokkal is igyekszik játékrendjét élni.

E napokban előadák Sardo u Victorienne „Les Ganaches“-át, „a vén parókások“-at, a mint fordíták. De e vigjátéki bomba, mely Páris-

ban annyi zajt csinált, nálunk minden nagyobb hatás nélkül patogott el. Ott tapsolták, fűyülték, dicsérték és ócsarolták; itt — unták. Hiába, ez megint oly plánta, mely csupán a párisi levegőben élhet meg. A mi ott hatást csinált, azt nálunk csak kevesen értik.

Ki ismeri a mi népünköt Franciaország aristokratikus és forradalmi „ganache”-ait, (vaskalaposait)? Ki lelkesedik azon napoleoni új időn, mely vasútakat, avenue-eket épít, s egy boulevard de Sebastopol-ban állít maradandó emléket? E vigjáték — mely bók akar lenni a mai kormányzásnak, — csupán Párisé. Különbö megvallo, nem nagy bókot látok az egészben. Mintha azt mondanók egy kitűnő férfi dicséretére: „nagy ember, igen jó ruhákat szabat.”

Továbbá az új idő diadalát sem látjuk a „ganache”-ok fölött? Nem az új idő téríti meg őket, hanem egy családi baj; az, hogy a nagy család leánya meghalna szerelmi bánatában, ha nőül nem adnák az alanti származású mérnökhöz, ki az új idő emberét képviseli.

E nagy hibák mellett azonban van sok kis dicsérendő oldala is, érdekes mellékalkaljai, néhány szelleműs jelenete és életképe. — Ennyi minden.

Szólnom kellene még a Promontornál elülyedt, és sok ember halálát okozott „Kübeck”-vontató gézöről; a Lipótvárosi bazilikáról, melynek fölépítésére most országos egyketelt terveznek; a párbajokra nézve indítványba hozott „becsületbírószákokról”; Székely Imre és Sattler G. zongoraművészek hangversenyéről; de ajtómon kopog valaki, — háborgatnak.

Levelet kaptam egy jó barátomtól, ki érdekes bállestély rajzát küldi. Leteszem tehát tollamat, s neki adom át a — szót. Az olvasó nem nehezeltel, jó kárpótlást nyer elhallgatásomért.

VADNAI KÁROLY.

Egy lap a „tiz nap történetéhez.”

(Levél, mely a tárczaíróknak szól).

Kedves barátom! Febr. 28-án Herzfelder Vilmos nagykereskedő urhoz voltam estélyre hívva. A városban már előre is sokat beszéltek e bálról. Mondták: mily fényes lesz az; a hölgyek mily tündöklő öltözékben fognak megjelenni; hogy a zenét Sárközi vezeti; hogy a tánczterem (Herzfelder ur saját házában, a bálványutczában) ugy nagyságra, mint diszre felülmúlja mindazon termekeket, melyek egyetlen palota kivételével a pesti magán-épületekben lehetők. Jól értesültek tovább is mentek a részletekben, s állították, hogy a „champagnei” egyenesen Franciaországból érkezik, a hűsítőket készítést Kugler vette át, a vacsora rendezésében pedig Mihalek készül kifejteti szakács-művészetének egész netovábbját. Megemlítették, hogy ötszáz forintba kerülnek csak a kotillonhoz kívántató virágbokréta, jelvények, s végre a fölszágított kíváncsiság koronájával, elsoroltak három-négy ott megjelenendő oly hölgyet, kiket, ha a szépségben is lenne versenyés, bátran és büszkén kiállíthatnánk. Mind e hírek — mondom — még bál előtt szárnyaltak, s ha arra lettek volna számítvá, hogy figyelmet és kíváncsiságot ébresztenek, a czél el lett érve. Irigység tárgya lettem a meghívójegy miatt. Ön pedig kedves barátom, fölkerít engemet, hogy a „tiz nap történetéhez” irnám le az estélyt, mit én elég könnyelmű voltam megígérni, nem gondolva meg, mily nehéz munkára vállalkozom, ki festész nem vagyok — s így midőn a vidám, bájos, csevegő, hajlongó hölgyesregről akarok fogalmat szerezni, alakok helyett legfeljebb is nevekkel, lakoma helyett pedig csak étlappal szolgálhatok. A háziur előzékeny bőkezűségét a kifogyhatatlan hűsítőik, s kigürtött champagne üvegek számával, — mi a házino szeretetreméltó szívességét, a nyájasságot és mosolygó figyelmet egy csomó „fölszámíthatlan” stb. epithetonnal lehet csak jellemezni.

Azonban szavamat adtam, és azt be is váltom. Két célti érek el azáltal. Ön előtt megmaradt adott szavam hitelle, — Geogh urfi pedig, ki az

előleges hírek daczára is közöttünk oly fennen állítja, hogy „az izraeliták — bár mily gazdagok legyenek, — bált rendezni nem képesek:” be fogja látni tévedését, és jövőre őrizkedik egy népfajt minduntalan és csak azért kisebbiteni, mert zsebkendőjén nem hord koronát, s fényűzését és kiadásait szereti jóvedelmével hozni árnyba.

A 8 óra után megjelenő vendégsereget (számra 70—80-an voltak), a szíves háziur a nagy teremben, a bájos házino pedig szalonjában fogadta, hol érdekes központot képezett a már korábban érkezett és körben helyet foglalt hölgyesereg között. Szokásos üdvözlések után következett a tánczra való foglalkozás. E végre minden hölgy bársonyba kötött s írónnal ellátott könyvecskét, minden tánczos pedig egy tánczrendet kapott, melybe a megnyert táncz után kiki beírni tartozott nevét. E szokást nem lehet eléggé ajánlani. Tömérdek félreértésnek veszi elejét, oly kellemetlenségeknek, melyek képesek gyakran a legkedvesebben kezdődő estét is feszessé változtatni. A szalon falai aranyos kárpitokkal voltak bevonva, s egész talajt puha pompás szőnyeg takarta. Ajtókon és ablakokon nehez szövetű aransárga selyem kárpitok gazdag és festői redőzettekben hullámzottak alá. Az ablakok közeit roppant tükör foglalta el, renaissance stílyú aranykeretűvel helyet adva azon apró szobrocskáknak, melyek a keretkiüléseinek és műértést tanusító válsztékokban voltak elhelyezve. A tükör két oldalán antik talapatzon két brillántrozott csillár is terjesztette a meg sokszorozott fényt. Pamlagok és támlányok fája itt mahagoni — domboru faragással; szövetük egyező a kárpitokéval. — kivéve azon aranyzással ellátott ébenfa kis ülőhelyeket, melyek itt ott elszórva világos szürke alapu, virágos selyem szövetűkkel kedves változatosságot nyújtanak a szemnek; karcu termetűkkel szobrászati műveknek látszanak inkább, és így méltó pihenőül szolgálta azon hölgyalakoknak, kik rajtok helyet foglaltak, részint uszályos, nehéz selyem, részint habosruvó köntöseikben, hajlongó termetűkkel az antilopot, és hajzatukkal a lombos pálmát, mely árnyazatu pillantásukkal Afrika oázát juttatván eszünkbe. — E nők szemei csillogóbbak gyémántjaiknál, és fehér fogsoraik egészen fölöslegessé teszik a gyöngyöket.

Szinte óhajtottam, hogy Geogh urfi egy pillanatra belépjen. Azokon az uniformis szabású európai szépségekben blazirozott szemüvegével hadd tekintsen itt végig, s végre röstelkedve valja be, hogy a salón-rendezés (előtte a legfőbb tudomány) tükre, már nem csak a crém-é tulajdona. — Ohajtottam volna, hogy kezdjen beszédet azon melancholikus mosolygásu ajakkal, melyek égők voltak, mint a korál, és nedvesek, mint harmatos rózsá, s engemet félóra alatt az európai magasabb irodalom és művészet tömkelegén keresztül kalauzolja, ugy megizzasztottak, mint egy „európbál”-i kotillon rendezése. — Remélem, Geogh urfi belésiült volna e társalgásba. Ott perc alatt már ugy talála volna, hogy e fületlen szalonban kiállhatatlan a hőség, hogy szemüvege homályos, és nyakkendője szoros. — Igazat szólna én magam is igen erősen kezdtem már Sárközire kacsintgatni, midőn ép nyireltyűjének első hangjai jelenték a táncz kezdetét, s mindenki a nagy terembe sietett.

E terem öt ablaku; mélyedéseikből virágok kandikáltak, melyekhez igen szépen illettek a két-lefutó nehéz zöld selyem függönyök. Két-két ablak köze ottománokal volt betöltve, melyek a rátelepült pihenőket festői csoportozatokba gyűjték, s az ottománok fölötti tükrök mindenben egyeztek a szalonéval.

Meg kell említenem, hogy a társalgás magyar szellemű volt: hogy ez e közben előforduló csárdásokat lelkesen járták, és többször ismételték. Ha hozzáadom még, hogy a hűsítőkre külön terem állított kinyitva, mely egész reggelig kifogyhatatlan bőségekben ontotta finom bonbonjait, a czukrozott gyümölcs, narancs, limonád és fagyalt özönét, — hogy az utóbbi azon gyümölcsnek hordta alakját, melyből készítve volt. — hogy a lakoma, champagnei és apró részletek előleges rajzával a beszédes Fama asszonyság egy cseppet sem kompromittálta

magát, — hogy a jókedv végig, a bál egész hat óráig tartott, — hogy a házigazda előzékenységét nem fárastotta ki, sem a bájos házino szíves mosolyát nem hervasztotta el az éj: — letehetnők tollamat, ha t. i. adós akarnék maradni legalább egy-két öltözék leírásával, s azon észrevétellel, mely ez estély alatt önkénytelenül is fölmerült lelkemben.

Jól tudom, hogy ez utóbbit Geogh urfi elengedné nekem; de a hölgyek kíváncsisága alkalmasint rossz néven venné az első elmulasztását, s midőn hódolok ennek, nem engedem el azt sem.

A bájos házino öltözéke fehér volt, s annak derekát fekete csipkészalag nagy koczákra osztotta. Ezek a koczák lefutottak a ruhára is, hol pár aranszúra elvögözödnék, felső szoknyát képeztek, mely veres kaméliával volt itt ott feltűzve. Ezalatt fehér szoknya volt, a derékhoz hasonló szövetből, s egy aranszúra szintén kaméliával föl-emelve, hogy láttassa az ez alá öltött szintén fehér ruhát. A fehér és fekete színt, az említett kaméliának kivül élénkítette még egypár keskeny piros díszítés is. Dús haja homlokán magasra volt fölfűsölve, s hátrább öt darab kamélia aként szorítá azt le, mint egy piros korona. Vállaira négy fűrt ereszkedett, s homloka fölött a hajzat sötét alapjából egy brillánt boglár tündökölt ki, hasonló ahoz, mely nyakát ékíté. E fésülésen és ruhán kis jártassággal is föl lehetett rögtön ismerni Hyppolit fodrász és Kleinné asszony finom izlését. A házino öltözékén kivül kiváló tetszésben részesültek még az aransárga, szürke, kék, rózsaszín és fehérszínű gyönyörű ruhák. Az ezüst főtűs feja turbános hölgy, kis boglárós kócsagtollával — és — és számtalanok, kiknek leírásával hasábotok lehetne betölteni, oly gyenge emlékező tehetség és szakismerettel is, mint minő az enyém. —

„Ah! egy figyelmet érdemlő körülmény még is előfordult hát e bálban!” — jegyzé meg előttem az estély után Geogh urfi, ki egyszerre intoleráns magyarrá lett, csakhogy boszuját kionthassa. „A magyar ruha nem volt eléggé a hölgyek által képviselve!” s szemüvegével diadalmos pillantást vetett rám, elfeledve, hogy e pillanatban ő is pantallonan áll előttem, „Igaz, — feleltem, — én előttem sem volt eléggé képviselve; de köztudomásu dolog, hogy mégis hárommal voltak itt többen magyarosan öltözve, mint a legközelebbi magyar „urfi bálban.”

Meg nem állhattam egyszersmind, hogy azon gondolatomat és megjegyzésemet is el ne mondjam neki, mely ez estély alatt merült föl lelkemben.

A mi lapjaink tele tömők hasábjait mindenféle idegen tárgyakkal, és egy közöttünk élő népfajtársaságot egészen mellőzik. A holdban is keresünk a sympathiákat, de ezen népfajt, mely átható eszével, művészetre, irodalomra fogékony lelkével naponkint bizonyítja műveltségét, életvalóságát, társadalmilag vagy gunyoljuk, vagy kárhözhatjuk, vagy éppen számba sem vesszük; a helyett, hogy magunkhoz emeljük őket, s ázsiai kényelmes voltunk az ő tevékeny szellemükkel, a véllik való érintkezés által föl-fölfrissitenők. Ők már maguk rombolgatók a falat, mely őket a keresztényektől annyi századon keresztül még az asztalnál is elválasztotta. És ha ők már tesznek mi felénk egy lépést, — tegyük mi is feléjük egyet.

Vádoljuk őket, hogy nem elég magyarok. Ők meg vádolnak minket, hogy nem méltányoljuk, ha magyarok. Jobb lenne talán, ha a helyett, hogy egymást vádoljuk, egymáshoz közeledvén, vállelve lendítenék minden hazai és társaséleti érdekeinket. Oly osztály, mely pénzzel, műveltséggel és szorgalommal bír, nem állhat elszigetelten egy országban sem, szomorú következtések nélkül. Nálunk annyival nagyobb szükség volna rájuk, mert velük leginkább a középosztály és értelmiség gyarapodnék, melyeknek virágzása egyik legfőbb érdekünk.

Mindezt bővebben vitassák meg államgazdászaink. En ezuttal csak egy szép estélyi rajzát akarom adni az „Ország Tükré”-be, melynek kelléke, az is, hogy benne a magyar élet minden kiválóbb mozzanatát meg lehessen látni. Isten önnel!

DOBSA LAJOS.

Vegyes rovatok.

Egyleti tudósítások.

— A pesti Lloyd-társulat utolsó közgyűlésében harmadik igazgatónak Perger Ignác; választmányi tagokul pedig Aebly Adolf, Giczey Samu, Gottesmann Miklós, Reusz Károly, Róza Lajos, Spitzer Gerő, Ullmann G. Vécsey Sándor és Brode Lipót választottak meg.

— A nagyvárad-i takarékpénztár 1862-ben fenállásának 10-ik évét töltte be. Miként a közgyűlés elé terjesztett jelentésekből értesülünk, a múlt évi üzletösszege 2,372,476 ft. 49 kr; tiszta haszon 10,779 ft. 57 kr. Az osztalék volt 7875 ft; helybeli és országos jótékony célokra 1000 ft adott.

— Hasonlag üdösvény működik az érsekújvári takarékpénztári egylet, melynek közgyűlése febr. 24-én tartott meg. Múlt évi forgalma 626,457 ft 11 krt tón; évi osztalékul részvényenkint 5 ftot, s összesen 1500 ft, és helybeli és orsz. jótékony célokra pedig 360 ft 36 krt. adott. Fennáll 1847 óta.

Irodalom és művészeti mozgalmak.

— Bulyovszkiné asszony fölülőd, s nemskára Pestre jő, vendégzerepeit magkezdeni.

— Gróf Lázár Kálmán „Vadások és természetbarátok évkönyve” című érdekes művet fog kiadni.

— Zeneirodalmunk egy becses munkával gyarapodott. Címe: „Zenekévt. Lobe után írta Bartalus István.” Az értelmes előadás e műnek kiváló becsét kölcsönöz. Tartalmát a zenetudomány minden tárgyai képezik az **ab**-tól kezdve a legművészibb klasszikai formákig. Röviden leírja az általán ismert és divatozó hangszereket, hangszerek terjedelmét, s ugy szintén a vezérkönyvét. E becses kis munka, melyet a zenetudomány alig nélkülözhetne, a magyar zeneiség lelkes barátja, Egressy Sámuel ur ak van ajánlva. Kiállítás: — Herz nyomdájából — csinos. Ára csak 80 krajczár.

— A lapokban emlegetik, hogy a nemzeti színház igazgatósága az új színházi év kezdetén valamennyi lap bementi jegyét megszünteti. A P. Napló megjegyzi rá: „Joga van rá és helyesen teszi. Föltehetjük, hogy évenként van legalább száz olyan előadás, melyben színházunk szűk az élvezni vágyó és fizető közönséghez képest. A színházunk tehát nem csekély karával járt ezen, a külföldi nagyobb színházaknál sem divatozó szabadjegyzetés.” Igyekszünk e tárgyban hiteles értesülést szerezni. Kérdésünkre azt felelték: „ez intézkedés csupán a színház anyagi érdekében történik. Hajdan, mikor négy öt magyar lap volt, lehetett jegyeket adni a színház minden nagyobb kára nélkül. Most naponta szaporodnak a közlönyök, s jelenleg 13 irói szabad jegy van, a mit nem lehet tovább is adni a pénztár tetemes vesztesége nélkül. Megkülönböztetéseket az igazgatóság a lapokra nézve nem tehet, miután sem joga, sem hivatala, sem kedve, egyik lapot a másik felé helyezni, szabadalmaztatott kinttételek által. Ennélfogva valamennyi lap jegyét kénytelen megszüntetni. De tekintetbe vévén, hogy az intézet nemzeti, s tekintetbe vévén azon hasznos szolgáltatásokat, melyeket az irodalom a színháznak és színi ügyeknek tett, a drámaírók mellett hét műtésznek fog tiszteletjegyeket adni. Erre nézve azokra lesz figyelemmel, kik a színház ügyeit, az előadásokat eddig is tisztelesen tárgyalták a lapokban. E jegyek csak a beírt személyekre nézve lesznek érvényesek, s mása nem ruházhatók. Továbbá minden új darab adásakor az igazgatóság több jegyet fog fentartani a szerkesztőségek számára, melyeket rendes ártért tetszősók szerint kiválthatnak. Az igazgatóság e rendszabályt a színház jelenlegi szorult pénzügyi viszonyai közt szükségesnek tartja; annyal inkább, mert a lapok — kevés kivétellel — az eddigi jegypazar rendszer mellett is csak gyéren irtak a színház dolgairól sőt volt néhány lap, mely tudósítóik helyett folyvást nőket küldött a szerkesztőségi zártkörre.” Valószínű, hogy ez intézkedés némi lármát fog költeni, kivált a kisebb lapoknál; noha a P. N. már kimondta, s vele együtt többen ki fogjuk mondani az igazgatóságnak: ez intézkedésre joga van s jól teszi.

Iskola és egyház.

— A sárvási száztagu ev. egyház-képviselő, melynek nagyobb része tótajku, egyhangulag azou határozatot hoz, hogy a magyar akjuk számára, (noha ezek tetemes kisebbségben vannak) az egyház költségén rendes magyar elemi tanodát állít. Ez föllesgessé fogja tenni az eddig használt magániskolákat. Ezenkívül a városi kilenc néptanodát meg egy tizedikkel szaporítja.

— A dr. Béne féle 120 aranyos utazási ösztöndíjt dr. Bolyó Károlynak, a budai magántérbolyda segédorvosnak ítélték, hogy Német-, Francia- és Angolországban tanulmányi utazást teheszen.

Törvénykezési hírek.

— Pest városa törvényésze az Izsó-Gschwin't féle perben f. hó 4-kén hozott ítéletét, alperes szobrász javára. Fölperes Gschwindt keresetét elmozdítottatott; az ítélet következőleg indokoltatott: „Fölperes tulaj-

doni keresettel azért igényli a „magyar pásztor” című szobrot, mert állítólag a kérdéses szobrot alperes a műegylet látárlatába, mint fölperesnek magán-tulajdonát adta be, és mert alperes később a városi főbíró előtt is elismerte, hogy a műtárlatba közszemlére kitett szobor fölperesnek magán-tulajdon; — fölperes tehát tulajdoni keresetét egy bíróságon kívüli alperesi beismerésre fekteti, és erre a bizonyítékot megkísérté, de a megajánlott bizonyíték fölperesnek nem sikerült. — Ugyanis gr. Festetics Béla és Ritter Sándor vallomásaikból is csak az tűnik ki, hogy azon kifejezés: „magán-tulajdon” azt jelenti, miszerint a műtárlatba beadott mű nem a művészé, hanem más tulajdonja; de ebből még nem következik, és a tanuknak arról tudomásuk nincs, hogy a kérdéses szobor fölperesnek tulajdonja. Makovetz Ede, volt főbíró pedig arra, hogy alperes beismerte volna fölperesnek tulajdoni jogát, — nem emlékezik. Fölperesnek többi bizonyítékai a tulajdoni kereset megalapítására épen nem alkalmasok, mert ha csakugyan a felhozott bizonylatok szerint, kétséget nem szenved, hogy fölperes és alperes között Discher Jánosnál közbenjárása folytán, egy szobornak elkészítése végett megrendelési szerződés jött létre, mégis ezen szerződésből fölperes több jogot nem nyert, mint a t. alperestől követelni, hogy a megrendelt szobrot a megrendeléshez képest elkészítse, de tulajdoni keresettel egy nagysága tekintetében a megrendelésnek meg sem felelő és fölperesnek még át nem adott szobrot annál kevésbé igényelhet, minthogy ingó dolgok tulajdoni joga csak teljesleges birtokbavétel által szerzhető meg; ennélfogva fölperes nem igazolt tulajdoni igény-keresetétől elmozdítandó vala.”

Közlekedés.

— A Tisza vize oly csekély, hogy gőzösek sem járhatnak rajta.

— Uj-Pest és Pest között egy vasut terve jött indítványba, mely löörre lenne alkalmazva, s részvénytársulat által építették. Ivek már is keringnek aláírás végett, s Pesten egyszerre több száz aláíró akadt. Egy részvény 50 ft. Ki hiszi ir alá — alapított. „A Hon” értesítette az hiszi, hogy e vasut által Uj-Pest nagy gyár-városá alakulhat, annyal inkább, mert gróf Károly i István ő nmlga a gyorsan föllendült telepen mintegy ezer telket ajánlott meg újabb építkezésekre.

Halálozások.

— Id. báró Vay Miklós volt főkanckellár és báró Vay Lajos ő méltóságait az azon sulyos csapás érte, hogy édes anyjukat, néhai vajai báró Vay Miklós cs. kir. aranykulcsos vitéz és tabornok özvegjét, szül. Adelsheim Johanná bárónőt elvesztették. Múlt hó 26-án élte 87-dik évében hosszas gyöngyökédése után hunyt el, s Golpon a helvét hitvallásuak szertartásai szerint koporsóba tetetvén, hült tetemei a család alszószolczi sírboltjába szállítattak. Magas szellemű, nemes szívű urból volt, valódi tudományos műveltséggel, ki egykoron maga vezet szép jövőjű két fiának nevelését. E mellett pártfogója volt a szegényeknek és szukolkodóknak, s hosszas életén át mindig áldása a családnak. Béke poraira, s a közrészvét vigasza az anyjukat vesztett két kitűnő hazafi családi bánatára.

Vegyesek.

— Mint halljuk, Knezevics János, szerb színigazgató a budai népszínházban 12 szerbnyelvű előadást szándékszik rendezni, s e végett a szükséges engedélyért felsőbb helyen már folyamodott.

— Budai-Apraxin Juliát Miskolczon is nagy tetszéssel fogadták. Négy ember azonban, két vasuti szolga és két-targoncász, az előadás vége felé futólni kezdtek. Azt mondják, meg voltak fizetve. A közönség azonban viharos tetszés által elégtételt a felkes nőnek, s egy-szersmind a jelenlevők kívánatára a négy garázda ember elfogatott. Apraxin Julia, mindenütt, merre jár, jótékonyágának szép bizonyosságait adja. Debreczenben száz forintot adott közszélcokra.

Nemzeti színház.

Márcz. 3-án Székely Inre kitűnő zongoraművész adott hangverseny. Ez alkalommal az esztét csupán a hangverseny piecéi töltötték ki, — holott valamely sikerült 1 felv. vigjátékcocsa nagyon helyén lett volna. Hangverseny a nemzeti színpadon csak néha alkalmiilag vagy rendkívüli esetekben adandó, de akkor sem egyedül. Különben a játékrind még mindig sok kívánnivalót hagy, főleg az opera van szánandó állapotban. Van egy (olyan a, milyen) lyrai tenorunk, de most az is rekedt. Bignio, Furedi elhagyják a színházat, mint mondják azonban, Erkel Gyula ur énekes felfedezése végettuttra indult, sikert ohajtnak az expeditionak.

Budai népszínház.

— Márcz. 4-én: „A vén parókások”, „vagys Sa rdou „Les Gnaches” című 4 felv. vigj. A mű tendenciája haladás, a kor és főleg a Napoleonismus dicsőítése, mind-

ezt azonban tárczairókn bővebben tárgyalja, mi ezuttal csak a különben elég érdekes darab — előadására szoritkozunk. A népszínház tagjai egy héten három-négy új darabban játszanak s így a készüllettség egy nagy ut tekintetben épen nem csodálható. A mai előadás vonta-tottsága sem volt épen elönyére a műnek, azonban T a k á c s, V i z v á r i és L i b e r a Gizella játékát mindamélt dicséret illeti. Offenbach „Dajka” című ope-rettéje, mely szintén nár többször került színre, burlesque kis mű, mely itt-ott nagyon sikerült zenerészeti talan fentartanak.

A szerkesztő postája.

T-ő J. urnak Löcsén. V. K. örnek rá nézve megtisztelt levetél vette, de épen a közelebbi hónapokban nagyon elléven halmozva irodalmi munkákkal, a kért munkát a legjobb akarat mellett sem ígérheti. Ha időt vehet, tán valami más kisebb nemű közleményt küldeni fog.

S.-nek K.-n. „Petőfi halála” című műl-punktal csak a jövő hóra készülhetünk el. Aprilisban azonban okvetlen adni fogjuk. Az önk turelmetlenségét érthető teszi a tárgy nagy érdeke.

K... M... nek Z.-n. Teljes számu példányokkal most már csak februártól kezdve szolgálhatunk, a sok reclamation és időközben érkezett előfizetések, a kiadást már teljesen fölemesztették.

Z. P. M. urnak. A kért példányokat a ny e d s z e r is utnak indítottuk, talán az eddigieknél több szerencsével. A múlt évi elmaradt számokat a legjobb akarattal sem pótolhatjuk. Legyen ön meggyőződve, hogy itt a lapok mindig pontosan feladatnak. És mégis minden számból legkevesebb 100 példány elvesz. Hol, mi módon? nem vagyunk képesek kipuhatolni. Az egész szerkesztés mestersegében ez a legkevesebb és boszan-tóbb dolog ránk nézve látjuk a bajt és nem segíthetünk.

Előfizetési felhívás

„Az Ország Tükre”

VI-ik,

azaz: 1863-iki aprill-juniusi évnegyvedére.

Sem szerénységünk sem önérzetünk nem engedi, hogy lapunkat immáron újból ajánlgatni kezdjük. A bemutatási korszaknak vége, a közönség már ismeri a vállalatot, melynek további pártolására ezennel felhívjuk. Annait ígérünk csupán hogy hanyatlás vagy megállapodás helyett. „Az Ország Tükre” folyvást szebbé és jobbá teendjük az levén czélunk, hogy címét mindinkább kiérdemelje. E negyed képei és műlapjai közül csupán-csak.

„Petőfi halála”

című műlapunkat említjük fel, mint olyat, mely tárgyánál fogva is kiválólag kell, hogy érdekelje a magyar olvasó közönséget.

Az előfizetési feltételek maradnak: egész évre 12 ft. félévre 6 ft. évnegyvedre 3 ft. Pest. marc. 9. 1863.

BALÁZS SÁNDOR

„Az Ország Tükre”

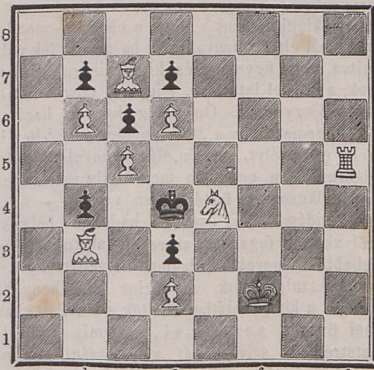
szerkesztője és kiadója.

Sakk-rovat.

18-dik számu feladvány.

Banks Károlytól (Kun-Szentmiklósan).

Sötét.

Világos.

Világos indul s 4 ik lépésre matot mond.

TARTALOM: Beethoven Lajos. — Fölfedezések története. — Milton. — A keresztények üldöztetése Nero római császár által. — Titkos menyasszony. — Az orosz élet-ből. — Szépirodalmi csarnok. — Lelhel. — Visegrád — Zsámbéki romok. — Egyedül. — A visszatért fecske. — Tíz nap története. — Egy lap a tíz nap történetéhez. — Vegyes rovatok. — Előfizetési felhívás. — Sakk-rovat.

PEST, 1863. NYOMATOTT ENGEL ÉS MANDELLONÁL.

Mai lapunknál mellékelve van: Előfizetési felhívás „Az Ország Tükre” 1863-dik második évnegyvedre.